

16 ครอบครัวยอดเวง

ขณะที่ทองน้อยกำลังตำแดงซูดเหตุผลรองรับระบอบวัง-เปรมอยู่นั้น เสาหลักของโครงสร้างนี้กำลังพังครืนอย่างที่สุด มหันต์ได้เตือนไว้ ระหว่างปี 2527 และ 2529 การฟาดปากกันเองภายในกองทัพ การพยายามก่อรัฐประหาร เรื่องฉาวโฉ่เกี่ยวกับเงินๆ ทองๆ และวิกฤตอื่นๆ ทำเอาเปรมกับภูมิพลถลอกปอกเปิกไปตามๆ กัน มองจากภายนอกมันเป็นผลลัพธ์ของการคอร์รัปชันและการแตกแยกภายในกองทัพ แต่ใจกลางของปัญหาคือครอบครัวยอดเวง เริ่มจากภรรยา ก่อน

สิริกิติ์ใช้เวลาสองทศวรรษแรกในวังไปกับการเฉลิมฉลองความเป็นราชินีในเทพนิยายของเธอ ขณะความงามของเธอกำลังซิดจางไปในทศวรรษ 2513 เธอก็ตั้งสมบัตินับเป็นจำนวนมากจากบรรดาผู้คนที่แข่งขันแสวงหาใบบุญจากเธอ ซึ่งปรากฏชัดในการที่เธอพัวพันกับการเมืองปีกขวาช่วงปี 2519 เธอเป็นขุมกำลังทางการเมืองของตัวเอง นิตยสาร *Parade* ในสหรัฐฯ ตั้งฉายาให้เธอว่า “นางพญามังกร (dragon lady)” ผู้เลอโฉมและทะยานออก¹

มองจากภายนอก สิริกิติ์เป็นเงาสะท้อนบนกระจกของภูมิพล กิจการหลักที่เธอใช้ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสคือ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ที่ช่วยผู้หญิงฝึกอาชีพหัตถกรรม ด้วยงานการกุศลและอื่นๆ เธอระดมเงินได้หลายสิบล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปีเป็นปกติ ซึ่งหล่อเลี้ยงทีมงานส่วนตัวราว 50 ชีวิตตลอดจนอีกจำนวนมากในมูลนิธิฯ เธอไปต่างจังหวัดเป็นขบวนเอิกเกริกอยู่เรื่อยๆ ท่ามกลางทหารคุ้มกันหนาแน่น สิริกิติ์ก็จะปรากฏอยู่เบื้องหน้าพสกนิกร เจ็ดจรัสในชุดแฟชั่นนำสมัย ระบายพร่างพรายด้วยเพชร พลอย มรกตและไข่มุก ในทศวรรษ 2523 เธอชอบสวมกางเกงแบบฮาเร็ม หมวกแบบผ้าโพก ที่ชาวบ้านคงมองดูด้วยความทึ่งและอึ้ง ทองน้อยอธิบายว่า “เธอกลัวว่าเธอจะทำให้พสกนิกรของเธอผิดหวังถ้าเธอไม่แต่งตัวให้ดี... ประชาชนมีความคิดของพวกเขาว่าราชินีคือนางฟ้าผู้มีบุญ”²

ในหมู่บ้าน เธอจะพบปะกับผู้หญิงและเด็กเล็กที่เจ็บป่วยที่ผ่านการคัดสรรมาแล้ว เธอก็จะแจกจ่ายยาและบอกให้พวกเขาดูแลสุขภาพตัวเอง ด้วยส้อมเสียงนิบซ้ำและดูเหมือนแม่พูดแนะนำลูกเล็ก อันเป็นลีลาที่เธอพูดกับทุก

¹ *Parade*, October 16, 2520.

² *Bangkok Post*, December 2, 1983.

คนนอกวัง หลังจากนั้น ขบวนการติดตามของเธอก็จะแจกจ่ายข้าวของ หนูกยา ให้การรักษาพยาบาล และจ่ายเงินแก่สมาชิกศูนย์ศิลปาชีพสำหรับงานฝีมือของพวกเขา ซึ่งจะถูกขนกลับไปขายยังตลาดที่ห่างไกล

ท่าทางเชื่อมั่นนี้ปกปิดข้อเท็จจริงที่ว่าสิริกิติ์กำลังเข้าสู่ช่วงวิกฤตส่วนตัวเนื่องจากอุปโยมที่กำลังร่วงโรย ความไม่ใส่ใจจากสามีที่ฐานะรุ่งเรือง ลูกชายสุดที่รัก และคำวิจารณ์การที่เธอเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทั้งหมดนี้ เธอคิดรนที่จะพิชิตให้ได้ด้วยเกียรติยศที่ยิ่งใหญ่กว่าเดิม ในปลายทศวรรษ 2513 และต้นทศวรรษ 2523 รัฐบาลช่วยจัดแจงรางวัลระดับนานาชาติกับปริญญาต่างๆ เป็นชุดให้กับเธอ ด้วยความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ³

เธอคืนรนต่อสู้กับความร่วงโรยตามธรรมชาติ คุ่มน้ำหนัก ออกกำลังกายอย่างหนัก และรับการผ่าตัด ทำศัลยกรรมเป็นประจำ “ข้าพเจ้าวิ่งจ็อกกิ้ง ทำโยคะ ถ้าฝนตก ก็วิ่งขึ้นลงบันไดตึกสามชั้น เก้าเที่ยว... ข้าพเจ้าสามารถยอมให้น้ำหนักเพิ่มขึ้นได้บ้าง แต่สามีของข้าพเจ้าบอกว่าเขาไม่ชอบให้ข้าพเจ้าอ้วน” เธอบอก⁴ เธอยังทานยาลดน้ำหนักและยาบำรุงอีกหลายขนาน พร้อมทั้งยานอนหลับเพื่อระงับผลข้างเคียง ต่อข่าวลือที่ว่าเธอไม่สบายในปี 2526 ทงน้อยอธิบายว่า เป็นเพราะการ โหมทุ่มเทงานของเธอ ทำให้เธอเป็นโรคนอนไม่หลับ กว่าที่จะข่มตาหลับ ได้ก็ตีสามตีสี่ สองชั่วโมงถัดมาก็ตื่นแล้ว⁵

ภาพพจน์ของเธอแย่ด้วยการที่เธอให้การสนับสนุนทหารที่ทะเลาะทะเลอย่างอาติศย์ และเรื่องราวที่แพร่กันไปทั่วว่าเธอใช้เงินบริจาคสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อน เสื้อผ้าและเครื่องประดับของทั้งตัวเธอและบริวาร นักวิจารณ์บอกว่าโครงการของเธอเป็นประโยชน์ต่อภาพพจน์ของวังมากกว่าสร้างประโยชน์ต่อประชาชน เธอแจกจ่ายข้าวของแต่ไม่มีผลระยะยาวต่อชีวิตของประชาชนมากนัก “สิริกิติ์สนใจสังคมสงเคราะห์ ไม่ใช่ประเด็นปัญหาสังคม” นักวิชาการรายหนึ่งกล่าวหลายปีให้หลัง⁶ สิริกิติ์ยังมีข่าวควาในแวดล้อมของทหารหนุ่มๆ ส่วนใหญ่

³ สิริกิติ์ได้รับรางวัล Ceres Medal จาก UN FAO ในปี 2522, ปริญญาเอกกิตติมศักดิ์จาก Tufts University's Fletcher School of Law and Diplomacy ในปี 2523, Asia Society's Humanitarian Awards ปี 2523, Distinguished Service Award จาก Save the Children ปี 2524.

⁴ Associated Press, May 22, 1979, พิมพ์ซ้ำใน *The King of Thailand in World Focus*, 118-19.

⁵ *Bangkok Post*, December 2, 1983.

⁶ สัมภาษณ์พิเศษนักวิชาการไทย, 2539.

ชั้นนายพันสังกัดกองทหารพิเศษส่วนตัวของเธอ⁷ รายหนึ่งที่เธอหลงใหลมากเป็นพิเศษคือ พ.ท.ณรงค์เดช นันทโพธิ์เดช ที่เธอถึงกับให้เขาติดสอยห้อยตามอยู่เสมอในเวลาเดินทางและงานปาร์ตี้ “เขาเป็นเหมือนลูกชายที่สิริกิติ์ไม่เคยมี มีทุกสิ่งทุกอย่างที่วิราลงกรณ์ไม่มี” นายทหารรายหนึ่งรำลึก⁸ ผู้คนสันนิษฐานว่าทั้งสองมีสัมพันธ์พิเศษลึกซึ้ง ว่างตกเป็นจี๋ปากของชาวบ้าน

ภาพพจน์ของเธอยิ่งดิ่งลงเมื่อมีเอกสารใต้ดินแพร่หลายเกี่ยวกับการเดินทางไปสหรัฐฯ ของเธอต้นปี 2523 กับวิราลงกรณ์⁹ สันนิษฐานว่าพลท.เป็นผู้ปล่อยเรื่องนี้ออกมา บทความนี้เรียกการเดินทางครั้งนี้ว่า “67 วัน, 100 ล้านบาท” และมีข้อมูลลงในและรายละเอียดที่ถูกต้องแม่นยำชนิดน่าเชื่อถือ เอกสารนี้กล่าวหาว่าเหตุผลหลักของการเดินทางครั้งนี้คือการทำศัลยกรรมพลาสติก เหตุผลที่สองคือการหาเงินเข้าปากเข้าห่อของเธอเองโดยอ้างการกุศลบังหน้า และเหตุผลที่สามคือการโยกย้ายสมบัติของวังไปต่างประเทศเพื่อครอบครัวเธอต้องหนีออกนอกประเทศ เอกสารบรรยายถึงงานระดมทุนขนาดใหญ่ของสิริกิติ์สี่ครั้งในเมืองต่างๆ ของสหรัฐฯ ได้เงินไปหลายแสนเหรียญสหรัฐฯ แล้วก็ให้รายละเอียดการซื้อบ้านสองหลังในย่านอภิสทิทซ์ชนแถบแคลิฟอร์เนียได้สำหรับลูกๆ ของเธอ รถหรูหลายคันสำหรับสาวๆ ของลูกชาย และแหวนราคา 200,000 เหรียญสหรัฐฯ สำหรับตัวเธอเอง ผู้เขียนเอกสารอ้างการพบปะกับธนาคารที่นิวยอร์กเฉพาะบางแห่งว่าเป็นหลักฐานว่าครอบครัวภูมิพลกำลังโยกย้ายทรัพย์สินมาไว้ต่างประเทศ ข้อกล่าวหาเหล่านี้มีน้ำหนักสำหรับชนชั้นสูงและผู้มีการศึกษาของไทย ที่โน้มเอียงไปในทางที่จะเชื่อเรื่องร้ายๆ เกี่ยวกับสิริกิติ์

ที่น่าหนักใจกว่าคือตัววิราลงกรณ์ เมื่อถึงต้นทศวรรษ 2523 สิ่งที่เขาอายุใหม่ทุกตระกูลในโลกนี้พากันหวาดกลัวก็คือทายาทอย่างเขานั่นเอง ทายาทที่เป็นภัยต่อบัลลังก์ ปัญหาต่างๆ เป็นที่รับรู้กันดีในปลายทศวรรษ 2513 หลังกลับจากการฝึกทหารในออสเตรเลีย เขาก็แควล้อมตัวเองด้วยคนประเภทที่จะสนองทุกอย่างที่เขาต้องการ รวมถึงนักธุรกิจอื้อฉาวต่างๆ ที่คอยประเคนหญิงสาวและจ่ายเงินให้ กับทหารก๊วยที่ทำหน้าที่จัดการคนที่เขารู้สึกขวางหูขวางตา ด้วยปืนพกเหน็บเอวอยู่ตลอดเวลา เขาได้รับสมญาว่า เสี่ยโอ

ด้วยไม่รู้สิกรู้สาอับอายยับยั้งซึ่งใจอะไรเลย วิราลงกรณ์ไม่มีอะไรใกล้เคียงกับพ่อของเขาเลยแม้แต่น้อย ยิ่งแย่งไปอีกเมื่อสิริกิติ์บังคับให้เขาแต่งงานกับโสมสวลี ผู้คนใจชื้นขึ้นเมื่อเธอตั้งท้องในปี 2521 คลอดพัชรกิติยา

⁷ กรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ เริ่มหลักสูตรทหารเสด็จราชินีในปี 2524 อาจจะมีสาเหตุมาจากการพยายามก่อรัฐประหารในปีนั้น

⁸ สัมภาษณ์พิเศษทูตทหารต่างชาติรายหนึ่ง, 2537.

⁹ *เสด็จสหรัฐฯ 80* (กรุงเทพฯ: 2523).

ภานคนแรกของภูมิภาคออกมาในเดือนธันวาคม แต่ในระหว่างที่ภรรยาตั้งท้องอยู่นั้น วชิราลงกรณ์ก็ย้ายออกจากวังใจกลางเมืองไปอยู่วังใหม่ซานเมือง คูเฟินๆ เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเข้าเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารของเขา แต่เขาก็ไม่เคยย้ายกลับไปเลย ว่ากันว่า ในช่วงนี้เองที่กำพล วัชรพล เจ้าพ่อผู้เป็นเจ้าของไทรรัฐ แนะนำให้เขารู้จักกับสาวกลางคืนและดาราดาวรุ่งที่กลายมาเป็นคู่ขาประจำของเขา สุจาริณี วิวัชรวงศ์ หรือยูริดา

10
 สุจาริณีก็ตั้งท้องด้วยเช่นกัน ว่างกับสังคมไฮโซพากันอึ้งเมื่อเธอคลอดลูกชายออกมาในเดือนสิงหาคม 2522 ซึ่งว่ากันว่าวชิราลงกรณ์พาไปวัดบวรฯ เพื่อรับคำอวยพรและการตั้งชื่อจากญาณสังวร¹¹ จุฬาวังฯ ได้รับคำแนะนำชื่อเป็นหม่อมเจ้า (ไม่ใช่ชั้นเจ้าฟ้า) แต่ถึงอย่างนั้น เขาก็เป็นทายาทเพศชายคนเดียวของตระกูลจักรีในขณะนั้น สำหรับสิริกิติ์แล้ว นี่หมายถึงหายนะ เด็กชายคนนี้คุกคามความหวังที่จะสืบตระกูลในสายของเธอ เว้นเสียแต่ว่า โสมสวลีจะคลอดลูกชายออกมา

วชิราลงกรณ์ปฏิบัติงานพิธีและหน้าที่ในกองทัพอย่างประหัยคัมภีร์ ในปี 2521 เขาบวชที่วัดบวรฯ อันเป็นก้าวสำคัญบนเส้นทางสู่ความเป็นธรรมราชา แต่ปัญหาเรื่องสุจาริณีกับเรื่องจาวมากมายของวชิราลงกรณ์ รวมถึงการริดไถเงินจากนักธุรกิจกล่าวกันว่าทำให้ภูมิพลต้องยื่นมือเข้ามาข้องเกี่ยว ภูมิพลให้เปรมจัดการให้วชิราลงกรณ์ไปรับการฝึกทหารเพิ่มเติมที่สหรัฐฯ ในต้นปี 2523 เขาเข้าโรงเรียนปฏิบัติการพิเศษที่นอร์ธแคโรไลนาและจอร์เจีย เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ รายหนึ่งที่อยู่เรื่องนี้บอกว่า เขาเป็นตัวยุทธหามาก มักปฏิเสธไม่ยอมรับคำสั่ง¹² ปัญหาชีวิตครอบครัวของเขายังตามมาด้วย ก่อนหน้าการรายงานตัวที่ฐานทัพ เขาติดตามสิริกิติ์ไปวอชิงตันและนิวยอร์ก สุจาริณีบินมาพบเขา ตามติดๆ มาด้วยโสมสวลี ชาวหลายแหล่งบอกว่า แต่ละคนได้รถหรูไปส่งบสดีอารมณ์กันคนละคัน ต่อมา โสมสวลีประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ใกล้ Fort Bragg นอร์ธแคโรไลนา ซึ่งเป็นอุบัติเหตุที่จะส่งผลสำคัญมากในอีกหลายปีต่อมา

10 สุจาริณีมีหลายชื่อ ชื่อเดิมคือยูริดา ผลประเสริฐ บางทีก็เป็นยูริดา สุรัสวดี ตอนหลังคือ สุจาริณี วิวัชรวงศ์ ตอนที่ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับวชิราลงกรณ์เปิดเผยมากขึ้น เธอได้รับอนุญาตให้ใช้นามสกุลของจักรียุคใหม่คือ มหิดล ณ อยุธยา ชื่อเล่นของเธอคือเบนซ์ ช่วงวันวานยังหวานอยู่ เธอจึงถูกเรียกว่าหม่อมเบนซ์

11 ลือกันว่าวชิราลงกรณ์ไม่ใช่พ่อของเด็กชายคนนี้ แต่เขาก็ปฏิบัติต่อจุฬาวังฯ อย่างเดียวกับลูกชาย

12 สัมภาษณ์พิเศษเจ้าหน้าที่สหรัฐฯ ที่ประจำ Fort Bragg ในช่วงนั้น

ถึงกระนั้น การไปสหรัฐฯ ก็ประสบความสำเร็จในแง่หนึ่ง ก่อนเดินทางชิราลงกรณ์ดูเหมือนว่าจะมีคุณสมบัติที่จะขับเฮลิคอปเตอร์ได้ในเมืองไทย แต่จริงๆ แล้ว เขาไม่ผ่านทักษะการบินขั้นพื้นฐาน ในสหรัฐฯ เขาได้รับการฝึกฝนอย่างจริงจังมากขึ้นและเกิดความหลงใหลในการบินอย่างมาก เมื่อกลับเมืองไทยเขาเลื่อนชั้นจากเฮลิคอปเตอร์เป็นเครื่องบิน และหมายตาที่จะขับเครื่องบินเจ็ต กล่าวในเชิงการทหารแล้ว ไม่ใช่เรื่องปกตินักที่คนอายุ 30 แบบเขาและไม่ใช่นักบินอาชีพ ที่จะฝึกขับเครื่องบินเจ็ต แต่เปรมตามใจเขาและในเดือนตุลาคม 2525 เขาก็เริ่มฝึกขับเอฟห้าอีที่อโรโซนา ข้อมูลส่วนใหญ่บอกว่าเขาทำได้ดี ใช้เวลาหนึ่งปีเลื่อนระดับเป็นผู้บังคับการบิน เขากลับมาเมืองไทยและบินแสดงในงานที่ลพบุรี หลังจากนั้นเปรมมอบเอฟห้าอีให้เขาสามลำ มันเป็นงานอดิเรกที่แพงมหาศาล ในช่วงหกปีต่อมา เขาทำชั่วโมงบินเอฟห้าอีได้ 1,000 ชั่วโมง โดยใช้เครื่องบินเป็นเหมือนพาหนะส่วนตัวไปที่โน่นที่นี้ โดยอีกสองลำติดสอยห้อยตามไปด้วย ด้วยความกลัวถูกลอบสังหาร เขาแทบจะไม่กำหนดเวลาบินล่วงหน้า และเครื่องบินทั้งสามลำจะถูกดูแลให้อยู่ในสภาพพร้อมบินตลอดเวลา โดยวชิราลงกรณ์จะเลือกขับลำใดลำหนึ่งในนาทีสุดท้าย

ทว่าปัญหาพื้นฐานก็ไม่ได้หนีหายไปไหน ในเดือนมิถุนายน 2524 สุจารีณีคลอดลูกชายคนที่สอง วัชรศรไม่ค่อยมีใครได้เห็นวชิราลงกรณ์กับโสมสวลีอีกต่อไปแล้ว โสมสวลีตรอมใจและเริ่มปลดเปลื้องทุกข์ด้วยการกินจนอ้วนพี ซึ่งยิ่งทำให้วชิราลงกรณ์ไปแล้วไปเลย สิริกิติ์ตำหนิลูกชายอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ ชูว่าจะไม่ให้เขานั่งบัลลังก์ ระหว่างการไปสหรัฐฯ ปลายปี 2524 เพื่อรับรางวัลอีกอันหนึ่งและไปเยี่ยมหลานสาวคนใหม่ที่เกิดจากอุบลรัตน์ เธอพูดกับสื่อมวลชนที่เท็กซัสว่าชีวิตครอบครัวของลูกชายของเธอนั้น “ไม่ค่อยราบรื่น” “ลูกชายของข้าพเจ้าเป็นเหมือนคอนฮวนนิดหน่อย เขาเป็นเด็กดี ตั้งใจเรียน แต่สาวๆ ชอบเขา และเขาก็ชอบสาวๆ ยิ่งกว่า” แล้วเธอก็เสริมว่า “ถ้าคนไทยไม่ยอมรับพฤติกรรมของลูกชายของข้าพเจ้า เขาก็จะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมหรือไม่ก็ต้องลาออกจากครอบครัวเรา” สองสัปดาห์ต่อมา เธอกล่าวซ้ำทำนองเดิมที่วอชิงตันว่า “ในฐานะที่เขาเป็นทหารโดยอาชีพ เขาทำหน้าที่ได้ค่อนข้างดี แต่ในฐานะทายาทสืบบัลลังก์ ไม่ค่อยดีนัก เพราะข้าพเจ้าคิดว่าเขาไม่ค่อยได้ใช้เวลากับประชาชนของเขาอย่างเพียงพอ เรา[ครอบครัว]ไม่มีวันเสาร์หรือวันหยุดสุดสัปดาห์ และเขาต้องการมีวันหยุด ก็... เขาหล่อไม่เบา และเขารักผู้หญิงสวย เลยต้องมีวันหยุด... [คนไทย]รู้ว่าพวกเขาต้องการอะไร ต้องการผู้นำแบบไหน และถ้าพวกเขาไม่ชอบคนแบบนั้นแบบนี้ พวกเขาก็จะไม่เลือก”

การชู้ทางสาธารณะของสิริกิติ์มีความสุมเสียดอย่างมาก เนื่องจากมันเป็นการเปิดช่องให้สาธารณะได้ถกกันในเรื่องต้องห้าม ถึงแม้หนังสือพิมพ์ไทยถูกเตือนไม่ให้ตีพิมพ์หรือพาดพิงคำพูดของสิริกิติ์ นักข่าวต่างชาติคนหนึ่ง ที่กรุงเทพฯ ก็เขียนว่าการไขความในของสิริกิติ์ครั้งนี้ “อาจส่งผลสะท้อนอย่างกว้างขวางต่อสถาบันกษัตริย์... การที่เธอแสดงความไม่สบบอรรณในตัวของลูกชายต่อสาธารณะนั้นขัดกับความระแวดระวังและการเซ็นเซอร์ตัวเองที่

สื่อมวลชนไทยถือปฏิบัติเสมอมา... นักสังเกตการณ์บางรายกังวลว่าการถกเถียงเรื่องการสืบตระกูล (ที่แม่จะในแวดวงแคบๆ ก็ตาม) จะก่อให้เกิดองค์ประกอบของความระส่ำระสายขึ้นมาอีกอันหนึ่งในสังคมไทย”¹³

ในระหว่างนั้น เดือนตุลาคม 2524 พระปัญญาบัณฑิตกฤษสร้างคามือฮาในการเทศน์ครั้งหนึ่งที่มีการเปรียบเปรยถึงเจ้าชายที่เฟลิดเฟลินกับเนื้อหนังมังสามากกว่าปฏิบัติหน้าที่ของตน¹⁴ เจ้าชายรายนี้มีภรรยาสวย แต่ใช้เวลาค่าคืนในวังขานเมืองที่เขาสร้างให้คาราสาวบนที่ดินที่ยึดจากชาวบ้าน พระท่องฉันทน์รูปหนึ่งเดือนเจ้าชายว่าเขาเป็นเหมือนต้นไม้ที่เขาโค่นลงมา “ประชาชนจะโค่นท่านจากบัลลังก์” เทปและหนังสือที่ขายอย่างเปิดเผยทั่วประเทศทำให้คำเทศนาของปัญญาบัณฑิตกฤษไปถึงชาวบ้านนับหมื่น นิทานเปรียบเปรยนี้โดนใจชาวบ้านชาวช่อง ที่รู้จักสื่อกระแสหลักว่าชีราลงกรณสร้างวังใหม่ที่นทบุรีและหลักเรือนจากโสมสวลี กระทั่งชาวบ้านในชนบทก็ยังรู้ว่าเขามีคาราเป็นเมียน้อย

ความดังฉาวโฉ่นี้ไม่ได้มีผลต่อวชิราลงกรณเลย เขายังสนุกไปเรื่อย มักจะมีหญิงสาวที่จัดให้โดยคนมีอำนาจ ซึ่งรวมถึงเหล่านายพลที่เวดล้อมศิริกิติ์ และเขายังหลงใหลสุจาริณีอย่างโจ่งหัวไม่จิ้น ในเดือนกุมภาพันธ์ 2526 เธอคลอดลูกชายคนที่สามชื่อว่า จักรวิชัย วชิราลงกรณอนุญาตโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากครอบครัวให้สุจาริณีใช้ชื่อว่า หม่อมสุจาริณี มหิดล ณ อยุธยา

ภูมิพลกับภรรยายังคงไม่ยอมรับสุจาริณี และคราวหนึ่งมีรายงานว่าภูมิพลลดเงินปีของวชิราลงกรณเพื่อไม่ให้เขามีปัญหาเลี้ยงดูสุจาริณี แต่วชิราลงกรณก็รังแต่จะหุนหันพลันแล่นหนักยิ่งขึ้นไปอีก มีเรื่องเล่าขานกันอยู่เรื่อยๆ ที่คนของเขากระต๊อบและกระตังฆ่าคนที่ทำให้เขาโกรธ คนไทยจำนวนมากได้ยินเรื่องราวทำนองว่าเขาชักปืนยิงใส่สิรินทรในวัง คนคุ้มกันรายหนึ่งของเธอรับเคราะห์ไป เขาเอาที่ดินของวัดแห่งหนึ่งไปทำธุรกิจ โดยขับไล่ชาวบ้านที่อยู่อาศัยออกไป เขาเป็นที่หวาดกลัวจากตำนานเล่าขานกันมากกว่าความเป็นจริง และการเป็นคู่แข่งกับสิรินทรก็เริ่มเป็นประเด็นในความรู้สึกของสาธารณชน รูปของสิรินทรจะมีระดับบ้านและสำนักงานอยู่ทั่วไปควบคู่ไปกับรูปของภูมิพลกับภรรยา ขณะที่รูปของวชิราลงกรณแทบไม่ปรากฏที่ไหนเลย ไม่แม้กระทั่งตามร้านขายรูปภาพของครอบครัวนี้

สิรินทรเองก็เป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง เธอถูกจับให้อยู่ในคู่แข่งบุญบารมีกับพี่ชายตั้งแต่เธอยังแรกรุ่นโดยไม่ต้องพยายามเลย ภูมิพลในวันเกิดของเขาปี 2520 ยกสิรินทรที่มีอายุ 22 ปีให้อยู่ในชั้นเจ้าฟ้าเต็มยศ เดิมคำว่า มหา

¹³ *Far Eastern Economic Review*, December 18, 1981.

¹⁴ *Los Angeles Times*, February 5, 1982.

จักรี เข้าไปในชื่อของเธอ นี่เป็นกระบวนการสืบเนื่องจากการแก้ไขกฎหมายเทียบบาลในปี 2517 เพื่อให้มั่นใจว่ามีตัวสำรอง ถึงกระนั้น คนไทยส่วนใหญ่ถือเอาการเลื่อนตำแหน่งของเธอเป็นการรับมือของภูมิพลต่อกิตติศัพท์ที่ฉาวโฉ่ของลูกชาย และถือว่าเธอมีสิทธิรับช่วงต่อองศ์เท่ากัน ในภาษาอังกฤษ อาจเรียกเธอว่า “crown princess” ได้อย่างไม่เป็นทางการ

แต่สิรินธรก็ไม่ใช่ทางเลือกที่สมบูรณ์แบบ เธอทั้งไม่ได้ฉลาดปราดเปรื่อง มีวินัยและกระฉับกระเฉงดังใจภูมิพล อีกทั้งไม่ได้งดงามโฉบเฉี่ยวเหมือนสิริกิติ์ เธอดูเรียบง่าย ใสซื่อ ปล่อยตัวอย่างมีความสุข เธอไม่ใส่ใจเรื่องเสื้อผ้า แต่งหน้า และเครื่องประดับ ความสามารถเชิงวิชาการของเธออยู่ในระดับพื้นฐาน แม้ว่ากลไกของวังจะคอยดูแลให้เธอทำอะไรก็ได้ในระดับต้นๆ ของประเทศก็ตาม เหมือนอุบลรัตน์ก่อนหน้านี้ สิรินธรจะขัดเงินกับการจัดฉากนั้นด้วยใจจริง สาธารณชนปลื้มไปกับการแต่งตัวอย่างเรียบง่าย ปอนๆ และรอยยิ้มของเธอ เธอเรียนวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และภาษาที่ห้าๆ ในทศวรรษ 2513 ความสนใจของเธอทำให้เกิดการฟื้นฟูดนตรีไทยเดิม จากนั้นเธอเข้าศิลปากร ศึกษาโบราณคดี บาลีและสันสกฤต หัวข้อวิทยานิพนธ์ของเธอคือการวิเคราะห์หลักบารมีอันเป็นรากฐานของทศพิธราชธรรม

ภาวะขันแข่งกับพี่ชายยิ่งถูกซ้ำเติมให้หนักหนาด้วยการที่เธอใกล้ชิดกับพ่อ ส่วนวชิราลงกรณ์ใกล้ชิดกับแม่ เธอออกงานเคียงคู่พ่อบ่อยๆ ในยามที่เขาออกตรวจตราโครงการพัฒนาต่างๆ ในปี 2524 เธอได้รับมอบหมายเป็นตัวแทนครอบครัวคนแรกไปเยือนประเทศจีน อันเป็นหลักหมายสำคัญแห่งสัมพันธภาพที่หมางเมินกันมานานระหว่างทั้งสองประเทศ มันเป็นหนึ่งในการเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการสิบกว่าครั้งที่เธอทำหน้าที่ตัวแทนพ่อในทางการทูตในช่วงระบอบเปรม มากกว่าที่พี่ชายทำ และเธอยังออกงานพิธีกรรมต่างๆ มากกว่าพี่ชายมาก เปรมช่วยรดน้ำมนต์เข้ากองเพลิง ในปี 2528 ด้วยการประกาศให้วันเกิดของสิรินธร 2 เมษายน เป็นวันอนุรักษ์มรดกชาติ และในปี 2530 ขนานนามเธอเป็น “สุดยอดผู้อุปถัมภ์มรดกวัฒนธรรมไทย” ยิ่งกว่านั้น เธอยังได้เป็นหัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนนายร้อยจปร. ซึ่งเป็นการรุกกล้าเข้าไปในถิ่นทหารของวชิราลงกรณ์โดยตรง ลูกศิษย์ของเธอกลายเป็นพันธมิตรและผู้คุ้มครองส่วนตัวของเธอ

ถึงกระนั้น คนในแวดวงของวังบอกว่าสิรินธรก็ทำให้พ่อต้องท้อใจที่เธอขาดแรงผลักดันและการแสดงออก ในวัยย่าง 30 เมื่อปี 2528 เธอยังคงมีภาพเป็นเด็กนักเรียนไม่รู้โอ้อวดโอ้อวดอยู่เลย และกิจกรรมของเธอส่วนใหญ่เป็นประเภทเบาๆ เช่น การสนับสนุนมโหรีปี่พาทย์ ศิลปะชาววัง แต่สิรินธรก็พยายามลดทอนภาพการประชันขันแข่งกับพี่ชาย เพื่อให้พี่ชายคลายกังวล กล่าวกันว่าเธอได้สาบานที่จะไม่แต่งงานในตอนต้นทศวรรษ 2523 และเลือกภาพพจน์ถือครองพรหมจรรย์ แต่ประเด็นนี้ก็ยังเป็นที่ยกเถียง คนไทยกับนักการทูตที่รู้เรื่องราวบอกว่าสิรินธรชอบผู้หญิง

ส่วนเจ้าหญิงมหิดลอีกสองนางนั้นก็สร้างความปวดกะโหลกให้แก่พ่อกับแม่ไม่แพ้กัน หลังจากถูกตัดหางปลอยอเมริกาไปในปี 2515 โทษฐานแต่งงานกับหนุ่มอเมริกัน Peter Jensen อุบลรัตน์ก็อยากกลับสู่อ้อมอกและคืนสถานะเดิม เธอกลับมาเมืองไทยครั้งแรกพร้อมด้วยสามีในเดือนสิงหาคม 2523 ขณะอ้อมท้องสามเดือน ประชาชนยังคงชมชอบเธอและมองการกลับมาเป็นการสำนึกผิด เมื่อเธอก้าวลงจากรถที่ในวัง เธอกราบแทบเท้าของพ่อ ภูมิพลโอบกอดเธอด้วยสีหน้าไร้รอยยิ้ม คุณ่ายกโทษให้ สื่อมวลชนเรียกเธอว่าทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตน แม้วายศดาที่เป็นทางการของเธอเป็นท่านผู้หญิง และเรียกร้องให้เธออยู่ประเทศไทย แต่ด้วยสถานะที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งคู่กลับบ้านที่แคลิฟอร์เนียได้หลังจากเวลาผ่านไปแค่สี่วัน

ในปี 2524 เธอคลอดลูกสาวชื่อ พลอยไพลิน ถึงปี 2525 เมื่อเธอกลับมาร่วมงานแต่งงานของจุฬารัตน์ ก็เกิดกระแสเรียกร้องให้เธอคืนสู่สถานะเดิม เธอต้องการ สิทธิคดีต้องการ และประชาชนก็ต้องการ แต่ภูมิพลยังคงเงียบเฉย ปฏิเสธให้เธอมีส่วนร่วมในกิจการใดๆ ของวังและครอบครัว ถึงกระนั้น เธอกับสามีก็กลับมาเมืองไทยบ่อยครั้งขึ้น พวกเขามีลูกอีกสองคน พุ่มและศิริกิตติยา เรียนตามชื่อตาและยาย

จุฬารัตน์นำผิดหวังด้วยเหตุผลอื่นๆ บอบบาง ขี้โรค และหงอย เธอได้จากทางแม่มากกว่า หลงใหลในแฟชั่นและเครื่องประดับราคาแพง เป็นคนที่หยิ่งยะโสและถูกตามใจมากที่สุดในครอบครัว กระนั้นกระทั่งสิริกิติ์ก็ยังพบว่าจุฬารัตน์ไม่ได้ตั้งใจ เนื่องจากเหวอะแหยะ ไม่เฉลียวฉลาด อ่อนแอแต่ไม่น่าดู เธอเป็นที่หนึ่งในชั้นเรียนเหมือนพี่ๆ ของเธอ เธอเรียนเคมีที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แล้วจบโทวิทยาศาสตร์ที่มหิดล ว่ากันว่างานวิจัยและงานวิชาการของเธอเป็นฝีมือของทีมงานนักวิทยาศาสตร์ที่วังจัดหาให้ ในปี 2528 เธอกลายเป็นอาจารย์พิเศษสอนเคมีที่มหิดลและเป็นผู้อุปถัมภ์วิทยาศาสตร์อย่างเป็นทางการของครอบครัว

ประเด็นหลักคือการหาคู่ให้เธอ แต่ด้วยวัย 20 ต้นๆ ยังไม่มีหนุ่มรายใดที่เหมาะสมหรือเต็มใจเฉียดกรายมาใกล้ ในปี 2524 เธอต้องตาต้องใจวีระยุทธ ลูกชายผบ.ทอ.ประหยัด ดิษยะศริน พวกพี่ของเปรม ไม่สำคัญว่าเขาไม่ใช่เชื้อเจ้า อีกทั้งไม่สำคัญว่ากันว่าเขาแต่งงานมีลูกมีเต้าแล้ว พ่อของเขากับเปรมเกลี้ยกล่อมให้เขาเลิกกับครอบครัว และในเดือนมกราคม 2525 เขาแต่งงานกับจุฬารัตน์ เธอคงสถานะเดิม และลูกสาวสองคนที่เธอมีในเวลาต่อมาที่อยู่ชั้นสามของตระกูลจักรี

จุฬารัตน์อาจเรียนจรรยาจะก้านมาจากสิริกิติ์ แต่ไม่ได้เอากริยาเข้มช้อยกับเสนห์มัดใจประชาราษฎร์จากแม่มาเลย เธอเรียกร้องสูงจากบรรดาคณรองข้างและไม่เป็นกันเองกับชาวบ้าน และอดอดกับการเดินสายตามบ้านนอก เธอใช้ชีวิตหรูหราราคาแพงและชอบไปเที่ยวเมืองนอก มีเสียงซุบซิบแข็งแฉว่าเธอใช้เงินจากมูลนิธิของเธอเองเป็นค่าใช้จ่ายในการไปเที่ยวและซื้อเพชรพลอยราคาแพง

เปรมทำหน้าที่คอยกลบเรื่องขายจี๋หน้าประดามีของครอบครัวนี้และคอยปกปิดไม่ให้พฤติกรรมฉาวต่างๆ หลุดไปถึงสื่อ เมื่อรู้อย่างใจวชิราลงกรณก็ไม่มีทางจะผลจากสุจริตไปได้ เปรมตั้งทีมงานจากในวังและราชการเพื่อช่วยแต่งหน้าทาปากให้กับวชิราลงกรณ ส่วนการอุดหนุนเงินจืดด้านการเงิน ก็มีพุนเพิ่ม ไกรฤกษ์ ผู้จัดการการเงินของวัง กองทัพ และเครือซีเมนต์ไทยคอยจัดให้ โดยดูเหมือนว่าผู้เป็นพ่อจะไม่ระแคะระคาย พวกเขาจัดการการลงทุนเพื่อเป็นแหล่งรายได้ประจำให้กับวชิราลงกรณอีกด้วย ว่ากันว่าเขายังมีผลประโยชน์กับโรงแรมหรูในภูเก็ตของมรว.ตรีศุขุทธ เทวกุลผู้เป็นเครือข่ายพวกพ้องของเปรม และนาซ่าสเปซโครมดิสโก้เรคที่ร้อนที่สุดในกรุงเทพฯ ในกลางทศวรรษ 2523 ในปี 2527 รัฐบาลเปรมจัดแจงให้วชิราลงกรณเดินเยี่ยมสลัมในกรุงเทพฯ เพื่อแสดงความห่วงใยคนยากคนจน โดยมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างดี รัฐบาลสร้างโรงพยาบาลมากกว่า 20 แห่งในชนบท โดยตั้งชื่อว่าโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช และอ้างว่าสร้างจากเงินของวชิราลงกรณ

แต่นอกเหนือจากผลงานการปกป้องภาพพจน์ของวชิราลงกรณกับครอบครัวของเขาแล้ว เปรมไม่ประสบความสำเร็จมากนักกับสี่ปีแรกในฐานะผู้นำประเทศ ปัญหาในการบริหารงานไม่มีการแก้ไข ซ้ำร้ายอาจจะยังแย่งกว่าเดิมอีก ฐานอำนาจของเขาในกองทัพก็แตกแยกหนักยิ่งขึ้น ก็กต่างๆ นำโดยบรรดานายพลที่จ้องจะต่อคิวอำนาจจากเปรม พวกเขาอ้ากัยคุกคามคอมมิวนิสต์ที่ตอนนี้แทบไม่มีเหลือแล้วเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจการเมืองของตน คอรัปชันเบ่งบานในกองทัพและวงราชการ และในหมู่นักการเมือง โดยเฉพาะพวกที่สนับสนุนเปรม เนื่องจากเขาตบรางวัลตอบแทนการสนับสนุนด้วยสัญญาโครงการต่างๆ ในระดับล่าง อาชญากรรมความรุนแรงต่างๆ เกิดขึ้นทั่วไป โดยบรรดาเจ้าพ่อในพื้นที่ต่างๆ ร่วมงานใกล้ชิดกับกองทัพ ตำรวจและราชการ

ทั้งหมดนี้อยู่ในระบบระเบียบบางอย่าง เนื่องจากมันเข้ากันได้พอดีกับโครงสร้างลำดับชั้นทางอำนาจที่มีกษัตริย์เป็นประมุขอยู่บนยอดสุด ถัดลงมาเป็นกองทัพ ข้าราชการ พ่อค้ายักษ์ธุรกิจและชาวบ้าน เปรมชูโครงสร้างนี้แทนการเสริมสร้างระบอบรัฐสภากับสถาบันทางกฎหมาย ทว่าโครงสร้างเดียวกันนี้เองที่ปิดแข็งปิดขามเปรมในช่วงสี่ปีหลังในตำแหน่งนายกฯ ของเขา เปรมบอบช้ำอยู่ตลอดเวลาด้วยการทำทนายจากกองทัพกับนักการเมือง และจากสาธารณชนที่ต้องการระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยและมีการตอบสนองมากขึ้น ในแต่ละยก เขาจะต้องเอนหลังฟังวังอยู่เสมอ แต่บางปัญหาเกี่ยวข้องกับพระราชครอบครัวมากเกินไปจนกลายเป็นปัญหาบ่อนทำลายอำนาจของเปรมไปด้วย

ในปี 2527 เศรษฐกิจถดถอยเป็นผลมาจากภาวะขาดทั้งภูมิภาคและเรื่องอื้อฉาวทางการเงินหลายเรื่อง ธนาคารหลายแห่งล้มละลายและธุรกิจขนาดใหญ่จำนวนมากเริ่มพังพาบ ยังความตื่นตระหนกไปทั่ว ท่ามกลางภาวะเช่นนี้ ในเดือนสิงหาคม เปรมล้มป่วยอย่างหนัก และไม่รู้ว่าจะรอดหรือไม่ ขณะนั้น อาทิตย์ที่ตอนนี้ควบทั้ง

ผบ.ทบ.และผบ.สูงสุด ก็ทำท่าจะฉวยยึดอำนาจ ผลักให้พันธมิตรในรัฐสภาปิดฝุ่นการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องอำนาจของกองทัพ ซึ่งการแก้ไขในประเด็นเดียวกันนี้เคยถูกตีตกไปในปีก่อนหน้านั้น อาทิตย์ต้องการให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อประกันอำนาจของตนเองในอนาคต เนื่องจากจะเกษียณอายุราชการในปี 2528¹⁵

แต่แล้วแม่ยกดั้งเดิมของเขาคือ สิริกิติ์ก็ออกโรงมาแทรกแซงเพื่อปกป้องเปรม เธอไปเยี่ยมเปรมถึงข้างเตียงที่บ้านของเขาถึงสองครั้งในเวลาเก้าวันโดยเป็นข่าวเผยแพร่เอิกเกริก ภาพสิริกิติ์นั่งคุกเข่าขนิบมือขอพรหมอบกราบถูกตีพิมพ์ตามหน้าหนังสือพิมพ์อย่างจริงจังในวันที่ 2 กันยายน หลังจากที่ภาพนั้นถูกถ่ายจริงสามวัน วันที่ 3 กันยายน เป็นวันที่จะมีการอภิปรายแก้ไขรัฐธรรมนูญในสภา การออกโรงของสิริกิติ์ทำให้อาทิตย์ต้องถอยฉากจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และกระแสการก่อรัฐประหารก็หายไป สักดาห์ต่อมา เปรมเอาใจคู่ทำซึ่งของเขาด้วยการเลื่อนตำแหน่งคนของอาทิตย์(ซึ่งไม่ใช่ทหารอาชีพเท่าไหร่นัก)ในวาระการโยกย้ายประจำปี มั่นรังแต่จะตอกล้มการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในกองทัพให้หนักข้อขึ้นไปอีก ซึ่งปรากฏชัดในเวลาไม่นาน ไม่กี่ชั่วโมงหลังจากเปรมเดินทางไปสหรัฐฯ ในวันที่ 15 กันยายน เพื่อไปรักษา pulmonary embolism ก็มีเรื่องเหลือเชื่อเกิดขึ้น ตำรวจและทหารรุ่นจปร.5 จู่ๆ ก็จับตัวผู้นำจปร.7 หรือกลุ่มยังเติร์ก มนุษย์ รูปขจรกับบุญศักดิ์ โพธิ์เจริญ อดีตสมาชิกพลท.กับนักเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายคนก็ถูกจับกุมด้วย พวกเขาถูกกล่าวหาว่าวางแผนลอบสังหารสิริกิติ์ เปรมและอาทิตย์ในเดือนตุลาคม 2525 ในการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยนัดชิงชนะเลิศ การที่เรื่องนี้มาเป็นเรื่องเอาเมื่อสองปีให้หลังในช่วงเปรมไม่อยู่ทำให้มีความน่าสงสัย ไม่ว่าเปรมหรือฝ่ายความมั่นคงของรัฐบาลจะไม่รู้เรื่องแผนการจับกุมนี้ ยังเติร์กทำตัวเงิบๆ มาตลอดหลังรัฐประหารล้มเหลวในปี 2524 การจับกุมสมาชิกพลท.ด้วยก็เป็นการสะกดที่จะป้ายสีคอมมิวนิสต์กับการล้มล้างสถาบันฯ ให้กับทั้งกลุ่ม

ยิ่งพื้ลึกมากขึ้นไปอีก วันถัดมา มนุษย์กับบุญศักดิ์ถูกลบปล่อยตัวหลังจากการแทรกแซงด้วยตัวเองของวชิราลงกรณ์, อาทิตย์, พิจิตร, ณรงค์ มหานนท์อธิบดีกรมตำรวจและภรรยาชื่อ ภรณ์ ซึ่งเป็นคนสนิทรับใช้สิริกิติ์ ข้อหาถูกยกเลิกไปอย่างรวดเร็วเหมือนกับตอนที่โผล่มา และไม่มีใครแน่ใจได้ว่าแผนลอบสังหารนี้มีจริงหรือไม่ พอเปรมกลับมาในปลายเดือนกันยายน เรื่องนี้ก็หายวับไปแล้ว

แต่การวิวาทบาดตลึงในกองทัพก็ยังดำเนินต่อไป เปรมกลับมาเจอกับเศรษฐกิจที่กำลังซวนเซ และในวันที่ 2 พฤศจิกายน เขาจำต้องลดค่าเงินบาทสิบห้าเปอร์เซ็นต์ มันสร้างความเสียหายแก่ธุรกิจนับพันและนักลงทุนจำนวนมาก ธุรกิจทรัสต์ (chit fund) ที่กำลังเฟื่องและดึงเงินออมจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงหลายพันรายก็

¹⁵ การทำทนายของอาทิตย์ที่จะแย่งเก้าอี้จากเปรมตอนเปรมป่วยนี้เจอกับถ้อยแถลงของเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ อย่างถูกจังหวะพอดี พอตีว่า วอชิงตันจะจับตาดูเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด

พวกมันล้มระเนระนาด ทรัสต์เป็นธุรกิจประเภทเงินต่อเงิน (pyramid schemes) ที่เฟื่องฟูมาก่อนหน้านั้นหลายปีโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐบาล ส่วนหนึ่งเป็นเพราะหลายแห่งมีเส้นสายลึกซึ้งในรัฐบาล โดยเฉพาะแซร์แม่ม้อยประมาณกันว่ามีมูลค่าถึง 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และพัฟฟัสนักลงทุนจำนวนมากที่เป็นคนในกองทัพ กับ (ไม่นานก็เป็นที่ปรากฏ) คนในวัง ซึ่งอาจจะรวมไปถึงสิริกิติ์ วัชรालงกรณ์ อุบลรัตน์และจุฬารัตน์ด้วย เมื่อคนสำคัญระดับนั้นทำท่าจะสูญเงินมหาศาลไปกับการล้มครืนของแซร์แม่ม้อย อาทิตย์ก็ขยับอีก เขาจะก่อรัฐประหารหากรัฐบาลไม่ยกเลิกการลดค่าเงินบาทและช่วยอุ้มธนาคารกับกองทุนเหล่านั้น

คราวนี้ ภูมิพลออกโรงช่วยเปรมด้วยตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องพูดอะไรเลย เปรมไปพักที่ตำหนักภูพานเป็นเวลาเก้าวัน และทุกวันสื่อก็จะเผยแพร่ภาพเปรมอยู่กับภูมิพล สิริกิติ์และวัชราลงกรณ์ สัญญาณถูกส่งออกมาชัดเจนคือ เปรมกลับมากรุงเทพฯ พร้อมกับวัชราลงกรณ์และวิระยุทธ สามีมของจุฬารัตน์ เมื่ออาทิตย์บินไปตำหนักภูพาน เปรมก็หวนกลับไปอีก พวกเขาพูดคุยกับภูมิพลกันว่าอย่างไรไม่เป็นที่เปิดเผย แต่ฉากนี้จบลงด้วยการที่เปรมยังอยู่บนเก้าอี้ และอาทิตย์ก็ไม่ถูกลงโทษฐานก่อการกระด้างกระเดื่อง การลดค่าเงินบาทไม่ถูกยกเลิกและแซร์แม่ม้อยปิดฉากลง แต่ก็หลังจากเปรมจัดการเก็บกวาดอะไรต่างๆ เสร็จเรียบร้อยไปแล้วเท่านั้น แซร์แม่ม้อยถูกจับและควบคุมตัวอย่างลับๆ ที่กองทัพอากาศจนกระทั่ง(เชื่อกันว่า)ความสูญเสียของวัง นายทหารและคนระดับสูงได้รับการชดเชยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นเธอถึงถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายและถูกตัดสินจำคุก การไต่สวนของเธอได้รับการบันทึกด้วยกล้องวิดีโอและเทปก็ถูกปิดผนึกเก็บไว้ สันนิษฐานว่าเพื่อปกป้องวัง ขณะเดียวกัน คนนับพันหรืออาจจะถึงหลักหมื่นต้องสูญเงินไปเลย

สำหรับผู้วิพากษ์วิจารณ์วังกับเปรม การต่อสู้ภายในกองทัพแสดงถึงความอ่อนลของชนชั้นนำทางการเมืองที่จะแก้ไขได้ก็ด้วยการเป็นประชาธิปไตย ยึดหลักกฎหมายและสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานมากขึ้นเท่านั้น ภูมิพลตอบต่อเรื่องนี้ด้วยถ้อยคำชวนฉงนว่า เขาจะจัดการดูแลเรื่องกองทัพและคนอื่นไม่ต้องมากังวล ขณะที่เขาเตือนอย่างเป็นทางการถึง “ศัตรูที่หลบซ่อนอยู่ในหมู่พวกเราเอง” ในการปราศรัยแก่กองทัพเมื่อต้นเดือนธันวาคม เขากลับบอกประชาชนทั้งประเทศว่านี่เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อยในการปราศรัยงานวันเกิดประจำปีในวันถัดมา “ประเทศของเรามีมาอย่างยาวนานก่อนหน้าประเทศศิวิไลซ์อื่นๆ ในแง่ที่ว่าเราสามารถอยู่ร่วมกันเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนได้ กระทั่งอาจถือได้ว่าบางคนที่นี่มีความขัดแย้งกัน แต่ก็มาอยู่ร่วมกันในที่นี่เพราะเชื่อว่าพวกเขาเป็นคนไทยที่มี

ภาระหน้าที่ต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม” เขาแถมด้วยการประนาม “หนังสือค้ำรา” ที่บอกเป็นอย่างอื่น¹⁶

กวมิพลและเปรมมีความมั่นใจในระบบของพวกเขาเท่าที่เป็นอยู่ในปี 2528 มากเสียจนอาทิตย์ได้รับการต่ออายุและควมทั้งสองตำแหน่งไปจนถึงเดือนกันยายน 2529 กวมิพลหันกลับไปเล่นเรือเป็นประจำที่หัวหินและเล่นแจ๊ซบ่อยครั้งขึ้น เขาอธิบายว่า “มันทำให้เรามีความสุขและผ่อนคลาย โกลกั๊งวลจากเรื่องต่างๆ”¹⁷

และแล้วกองทัพก็ระเบิดขึ้นมาอีก ในเดือนกันยายน 2528 ขณะเปรมเดินทางไปเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ อาทิตย์อยู่ยุโรป ครอบครัวกวมิพลก็อยู่ต่างจังหวัด ยังเดิร์กพยายามยึดอำนาจอีกครั้ง คราวนี้พวกเขาขอมอ้างความรักภักดี รดถึงกับบรรดบรรทุกของพวกเขาประดับรูปกรอบใหญ่ของกวมิพล สิริกิติ์และวชิราลงกรณ์ รัฐบาลประหารประสพความล้มเหลวเมื่อทหารราบหลายหน่วยที่วางไว้ว่าจะออกมาสมทบกลับไม่มา เปรมรีบกลับจากจาการ์ตา และหลังจากใช้เวลาเจรจาสิบชั่วโมง เรื่องก็จบ มันได้รับการอธิบายว่าเป็นความห้าวของยังเดิร์กล้วนๆ แต่เบื้องหลังมีอะไรลึกซึ้งกว่านั้นมาก และมีตัวละครร่วมวางแผนมากกว่านั้นมาก ใครคือ “ไอ้โม่ง” ไม่เคยได้รับการเปิดเผย แต่มีการชี้แจงไปหลายทางไม่ว่าจะเป็น อาทิตย์, พิจิตร ที่อนาคตดูจะไปด้วยการผงาดขึ้นมาของอาทิตย์ และจปร.5 บางคนสงสัยว่ายังเดิร์กตกเป็นเหยื่อในหลุมพรางที่สร้างขึ้น เปรมนำผู้สมรู้ร่วมคิด 40 คนเข้าสู่การไต่สวนข้อหาทบกฏ แต่เมื่ออยู่ในชั้นศาล เห็นได้ชัดว่าไม่มีใครต้องการให้ความจริงถูกเปิดเผยออกมา พยานสำคัญรายหนึ่งที่เห็น้อยหน้ากับการซักถามของทนาย โพล่งขึ้นมาว่าจะแฉเรื่องทั้งหมดถ้าเขายังถูกบังคับให้แสดงต่อไปอีก¹⁸

ด้วยใจจดจ่ออยู่กับความยุ่งเหยิงที่เกิดขึ้น ดูเหมือนกวมิพลจะไม่ทันได้สังเกตเห็นว่าสิริกิติ์ได้เริ่มที่จะออกอาการมีปัญหา นอกจากรูปแบบการใช้ชีวิตของเธอเองกับการระงับการมีขบวนผู้ติดตามที่ขยับตามขนาดใหญ่แล้ว เธอผิดหวังจากการที่วชิราลงกรณ์ทิ้งโสมสวลีหลานของเธอไป วชิราลงกรณ์แสดงชัดเจนถึงการปฏิเสธโสมสวลีของเขาในการให้สัมภาษณ์กับสื่อไทยในช่วงกลางปี 2527 ในการอธิบายว่า ในฐานะกษัตริย์ในอนาคต เขาทุ่มเทให้กับ

¹⁶ Nation, 5 พฤศจิกายน 2527

¹⁷ Nation, 27 มกราคม 2530

¹⁸ Wright, *Balancing Act*, 300.

บทบาทการเป็นทหารอาชีพที่มีวินัยเข้มงวดและซื่อสัตย์ที่อุทิศตนให้กับพ่อของเขาและประเทศชาติ เขาไม่เอ่ยถึงภรรยาของเขาเลย¹⁹ ครอบครัวของโสมสวาลีและผู้สนับสนุนพากันเดือดดาล ต่อทั้งวัชราลงกรณ์และแม่

ที่สุ่มเพิ่มเข้ามาคือมวยคู่ประม-อาทิตย์กับแชรส์ลิม ซึ่งชูปชบกันแข่งแซ่ในกรุงเทพฯ ว่าสิริกิติมีเอี่ยวอยู่ด้วย และยังมีเรื่องฉาวเกี่ยวกับการลงทุนในเหมืองทองที่แคลิฟอร์เนียของอูบลรัตน์กับสามี ซึ่งดูเหมือนจะพัวพันถึงคนอื่นในครอบครัวด้วย งานนี้ได้เงินกู้ก้อน โทชนิดไม่ธรรมดาถึง 1.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จากธนาคารไทยพาณิชย์²⁰ จากนั้นในเดือนพฤษภาคม 2528 มีข่าวว่าพันโทณรงค์เดชขวัณใจสิริกิติหัวใจวายตายในสหรัฐฯ แต่ข่าวลือบอกว่าเขาถูกฆาตกรรม ความโศกเศร้าคร่ำครวญของเขกลายเป็นเรื่องงามหน้า ในงานศพของเขาที่ระดับสูงในกองทัพและรัฐบาลต้องเข้าร่วม เธอจัดทำหนังสืองานศพที่มีรูปถ่ายของทั้งสอง หลังจากนั้นก็มีสารคดีโทรทัศน์ย้อนอดีตของณรงค์เดช ซึ่งก็เยี่ยมพรายถึงความสัมพันธ์พิเศษระหว่างพวกเขาทั้งสอง

เดือนต่อมา สุจารีมีลูกตลกชายอีกคนหนึ่งคน ตอนนี้เป็นไปไม่ได้แล้วที่จะทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ต่อผู้เป็นแม่ของหลานกษัตริย์ถึงสี่คน ซึ่งหาไม่แล้วตระกูลนี้ก็จะไร้ทายาทชายไปเลย และเธอยังต้องการลูกชายอีกคนหนึ่ง เพราะว่ากันว่าพระหมอดูรายหนึ่งได้ทำนายว่าหากเธอมีลูกกับวัชราลงกรณ์เป็นเพศชายห้าคน เธอจะได้เป็นราชินี เรื่องนี้ถูกถือเป็นจริงเป็นจังในแวดวงชาววัง

เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้กับการรัฐประหารที่ล้มล้างในเดือนกันยายน 2528 ในที่สุดก็ผลักดันให้สิริกิติเลยพ้นขีดจำกัด ตอนปลายปี เธอสติแตกครั้งใหญ่ ต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อรับการรักษาที่เรียกว่า “diagnostic curettage” เธอหายหน้าหายตาจากสาธารณะไปเป็นเวลาหกเดือน กล่าวกันว่าภูมิพลเป็นคนแยกเธอออกจากบริวารแวดล้อมด้วยตัวเองและต้องทานอาหารบำรุงสุขภาพ ข่าวลือแพร่ไปว่าเธอป่วยหนัก กระทั่งอาจไม่รอด ในที่สุด เธอก็หวนคืนเวทีในเดือนกรกฎาคม 2529 ในงานพิธีเสกหลักเมืองของกรุงเทพฯ ดูชิมขาดชีวิตชีวา แล้วเธอก็หายไปอีกสามสัปดาห์ กระทั่งไม่โผล่มาในงานวันเกิดของตัวเอง จุฬารัตน์จึงทำหน้าที่ออกโทรทัศน์กล่าวยกย่อง

¹⁹ Bangkok Post, 7 พฤษภาคม 2527

²⁰ ราวปี 2526 ปีเตอร์ เจนเซน สามีของอูบลรัตน์ ร่วมกับนักการเงินที่แคลิฟอร์เนียชื่อ Richard Silberman ลงทุนใน Yuba Natural Resources ที่จะถลุงทองคำจากทางแร่ในแม่น้ำ Yuba ที่แคลิฟอร์เนีย ธนาคารไทยพาณิชย์ให้เงินกู้แก่เจนเซนไปลงทุนในธุรกิจที่มีความเสี่ยงมากๆ ผลคือไม่ได้ทองคำ และเงินกู้ก็กลายเป็นหนี้เสียไปภายในเวลาสองหรือสามปี ปลายทศวรรษนั้น (ปลาย 1980s หรือราว 2532) บริษัทนี้ถูกขายให้กับอีกบริษัทหนึ่ง ดู *San Diego Reader*, May 20, 1999; R. Behar, “Fear and Loding on the Yuba River,” *Forbes*, October 7, 1985.

เธอว่าเป็นยอดหญิงผู้อุทิศตน²¹ “ตั้งแต่เข้ารับการผ่าตัดในปี 2528 แม่ก็มีอาการดีขึ้นเรื่อยๆ ตอนนีแม่อกกำลังกายเป็นประจำ และกระทั่งข้าพเจ้าอายุน้อยกว่าแม่ถึง 25 ปี ก็ยังทำไม่ได้เท่า.... ถ้าประชาชนจะโกรธเคืองเพราะการที่แม่หายหน้าไปจากสาธารณะ พวกข้าพเจ้า[ลูกๆ]ก็สมควรได้รับการตำหนิ เนื่องจากพวกข้าพเจ้ายินกรานให้แม่ได้พักผ่อนไม่ต้องออกงาน... ปกติทุกๆ คนล้วนมีวันหยุด แต่แม่ไม่เคยมีเลย” สิริกิติ์ตื่นนอนเวลาประมาณ 10-11 โมงเช้าทุกวัน จุฬารณ์บอก และทำงานมากกว่า 12 ชั่วโมงต่อวัน “ถ้าแม่นอนไม่หลับ ก็จะทำงานไปจนถึงเช้า... พอแต่ล้มตาคืน แม่ก็ไม่มีเวลาสำหรับอะไรอย่างอื่นนอกจากงาน... ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินแม่พูดว่าเหนื่อยเลย”

จุฬารณ์ใช้โอกาสนี้กล่าวถึงบางเรื่องรำลึกกันมานานและภาพพจน์ครอบครัวอลเวงที่ประชาชนเฝ้าติดตามชม เธอปฏิเสธข่าวลือที่ว่าสิริกิติ์ครอบงำวัง “เราทั้งหมดทำงานให้พ่อเพราะเรามีความจงรักภักดี ในครอบครัวเราไม่มีใครต้องการความนิยมส่วนตัว ทุกคนช่วยกันทำงานและเราทำงานเป็นทีม... แต่ก็มีคนพูดว่าครอบครัวของเราแบ่งเป็นสองฝ่าย ซึ่งไม่จริงเลย” ราวกับว่าเพื่อเป็นการพิสูจน์ วันที่ 18 สิงหาคม เมื่อสิริกิติ์อาการดีขึ้นพอที่จะรับแขกมาอวยพรได้ (คนแรกคือเปรม) งานนี้ถูกทำให้เป็นราวกับพิธีทางศาสนา เธอโทษว่าความเจ็บป่วยของเธอเป็นผลมาจากความเหนื่อยล้ากับคราวเคราะห์ และยกย่องความสูงส่งของคนด้วยการบอกว่าคนที่สวดภาวนาให้เธอจะได้นุญมาก “หากข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่องทางสายกลาง” เธอออก “ข้าพเจ้าก็คงจะไม่เจ็บป่วยและเสียเวลาไปมากมายอย่างนี้”²²

คำพูดเหล่านี้แสดงถึงความสำคัญของดวงดาวที่วังเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่างๆ อย่างการเจ็บป่วย แต่อย่างไรก็ตาม ถึงตอนนี้ คนไทยก็สนใจเรื่องในวังน้อยลงไปมาก และตั้งคำถามมากขึ้น ในทศวรรษ 2523 การศึกษาที่กว้างขวางขึ้นและความเจริญทางเศรษฐกิจได้สร้างชนชั้นกลางขึ้นมาจำนวนมากที่ยึดคุณค่าและการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากโลกทัศน์ของภูมิพลกับเปรมมาก ประชากรในเมืองมีจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของทั้งประเทศ การค้าและการอุตสาหกรรมมีขนาดใหญ่กว่าการเกษตร โดยมีแรงผลักดันจากการส่งออกไปตลาดโลกเป็นสำคัญ คนงานโรงงานในเมืองมีนับล้านๆ คน ชีวิตของพวกเขาอยู่ภายใต้อิทธิพลของพลังอื่นๆ เช่น ทุนต่างชาติ การแข่งขันและบริโภคนิยม มากกว่าพลังแผ่นดิน

²¹ ออกอากาศทางช่อง 3 ในวันที่ 12 สิงหาคม 2529 แต่บทพูดได้รับการตีพิมพ์ก่อนหน้านั้นแล้วใน *Nation*, 8 สิงหาคม 2529

²² *Bangkok Post*, 19 สิงหาคม 2529

ในช่วงเวลาเดียวกัน นักศึกษาที่มีประสบการณ์กับเผด็จการทหารในยุคทศวรรษ 2503 และ 2513 ก็เติบโตขึ้น กลายเป็นคนทำงานคอเสื้อขาว ทำธุรกิจส่วนตัว เป็นอาจารย์ สื่อมวลชน นักการเมือง นักร้องและนักเขียน พวกเขาอยู่เบื้องหลังองค์กรกิจกรรมและองค์กรพัฒนาเอกชนที่กำลังทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำงานในประเด็นความยากจน การศึกษา สิ่งแวดล้อม อันเป็นอาณานิคมที่รัฐบาลกับวังถือเป็นที่ฐานเสียงของตน

ยิ่งกว่านั้น หลังจากครึ่งทศวรรษผ่านไป คนไทยจำนวนมากรู้สึกเบื่อหน่ายลี้ลาลอยตัวและอมพะนำของเปรม พวกเขาวิจารณ์เปรมอย่างเปิดเผยว่าไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะเขาไม่ยอมตอบคำถามใดๆ เกี่ยวกับการบริหารประเทศ หรือแสดงความรับผิดชอบต่อเรื่องอื้อฉาวกับความผิดพลาดล้มเหลวต่างๆ พูดยุติกับภูมิพลคนเดียว พวกเขาคาดหวังการปกป้องจากกฎหมายมากกว่าจากระบบสังคมแบบพ่อขุนอุปถัมภ์และศักดินาที่รัฐบาลของเขาเชิดชู และปฏิเสธการกุมอำนาจของกองทัพที่อ้างภัยคอมมิวนิสต์ สัญญาอันหนึ่งที่บ่งบอกถึงความรู้สึกนี้คือการชนะเลือกตั้งผู้ว่ากทม. ที่ผิดพลาดในปี 2528 ของจำลอง ศรีเมือง อดีตยังเติร์ก อดีตเลขาธิการนายกฯ ของเปรมผู้นี้หันหลังให้กับการเมืองภายในกองทัพและกลายเป็นซั่มมะซั่มโม ใช้ชีวิตสมถะ ละกามารมณ์ ไม่กินเนื้อสัตว์ และไม่นอนบนฟูก กลุ่มศาสนาที่เขาสังกัดคือสันตืออโศก ที่ถือว่าวงการสงฆ์กระแสหลักมีความน้อยถอย การชนะเลือกตั้งของเขาเป็นสัญญาณแสดงถึงการที่คนเมืองปฏิเสธรัฐบาลที่น้อยถอยและไม่ตอบสนองภายใต้การกุมบังเหียนของเปรม ซึ่งทำให้เมืองหลวงสกปรกและทะเลาะวิวาทและมีมลพิษ จำลองหาเสียงด้วยภาพพจน์ความซื่อสัตย์และความกระวีกระวาด ซึ่งแสดงนัยบ่งบอกถึงความล้มเหลวของโครงสร้างอำนาจแบบปิรามิดอันมีภูมิพลอยู่บนยอดสุด และเปรม กองทัพและราชการลดหลั่นลงมา

ในปี 2529 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสาธารณะนี้ปรากฏชัดเมื่อเปรมแทบจะล้มพังพาบจากศึกในสภา เขารับมือด้วยลีลาแบบป่าอุปถัมภ์และการก่อตั้งกลุ่มการเมืองของเขาเอง เขาให้พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของเขาเทคโอเวอร์พรรคกิจสังคมหลังจากศึกฤทธิ์ ปราโมชอำลาเวทีไป กับพล.อ.เทียนชัย สิริสัมพันธ์ เพื่อนอีกคนหนึ่งตั้งพรรคราษฎรขึ้นมาเพื่อเป็นฐานให้กับเปรม ที่คู่อริแย่งกันเองคือ การขยับหมากอย่างนี้เท่ากับเป็นการเสริมความชอบธรรมของการเมืองระบบรัฐสภาที่เปรมกับภูมิพลรังเกียจเป็นนักหนา และยังทำให้วังกลายเป็นผู้เล่นรายหนึ่งในสภาอย่างอ้อมๆ เปิดช่องให้มีโอกาสถูกทำทนายและวิพากษ์วิจารณ์ได้

ภายในเวลาสองเดือน สภาที่เล่นงานเปรมอีก จนต้นเดือนพฤษภาคมเขาต้องขอให้ภูมิพลยุบสภาและประกาศเลือกตั้งใหม่ แต่ก่อนที่จะถึงวันเลือกตั้ง ความแตกแยกเป็นก๊กกัวนในกองทัพก็สำแดงขึ้นมาอีก อาทิตย์รู้ทันเกมการสร้างพรรคของเปรมว่าหมายถึงเปรมจะไม่ยอมลงจากเก้าอี้นายกฯ เมื่ออาทิตย์จะก่อรัฐประหาร วังก็แสดงความชัดเจนออกมาว่าการต่อต้านเปรมก็เท่ากับการต่อต้านวัง อย่างแรกคือ วชิราลงกรณ์ไปเยี่ยมเปรมที่บ้านอย่างเปิดเผย แทนที่เปรมจะเป็นฝ่ายไปหาตามธรรมเนียม สองสามสัปดาห์ให้หลัง ภูมิพลก็มอบยศพล.อ.อ.กับ

พล.ร.อ.ให้แก่เปรม ซึ่งปกติแล้วการมีศหลายอันจะสงวนสำหรับเจ้าเท่านั้น และขณะอยู่ในฐานที่มั่นของตัวเองที่ นครราชสีมา เปรมก็ประกาศคำสั่งที่ภูมิพลเซ็นไว้แล้ว ปลดอาทิตย์ออกจากตำแหน่งผ.ทบ.

มันเป็นจุดจบทางการเมืองของอาทิตย์ แต่นั่นก็ไม่ได้รับประกันความอยู่รอดของเปรม การณรงค์หาเสียง ของนักการเมืองหัวก้าวหน้าโจมตีเปรมที่ไม่ยอมลงสมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งกองทัพที่มีการทุจริตอย่างกว้างขวาง และเป็นทหารการเมือง เปรมไม่สะทกสะท้านด้วยเขาคิดภูมิพลเป็นแบบอย่างคืออ้างว่าเขามีความเป็นกลางและอยู่เหนือการเมือง ถึงแม้ว่าบริวารส่วนตัวของเขาจะจัดการดูแลพรรคการเมืองอยู่ก็ตาม แต่ภูมิพลและเปรมก็กังวล อย่างเห็นได้ชัด ในการแทรกแซงอีกคราวหนึ่ง มีการปล่อยข่าวว่าภูมิพลต้องการให้เปรมเป็นนายกฯ ไปอย่างน้อย จนกว่าจะผ่านงานวันเกิดครบ 60 ปีของเขาในปี 2530 ไปเสียก่อน และจากนั้นก็จะเป็นการเฉลิมฉลองวาระที่ภูมิพล นั่งบัลลังก์มายาวนานกว่าใครเพื่อนในไทยในปี 2531

ผลการเลือกตั้ง 27 กรกฎาคมออกมาไม่ชี้ขาด พรรคที่ได้ที่นั่งมากที่สุด 100 จาก 347 คือประชาธิปไตย พรรคที่มีภาพพจน์สะอาดที่สุดและโจมตีพันธมิตรเปรม-วัง-กองทัพหนักหน่วงที่สุด ประชาธิปัตย์จึงมีสิทธิจัดตั้ง รัฐบาลภายใต้การนำของหัวหน้าพรรค พิชัย รัตตกุล แต่แล้วพิชัยก็ศิโรราบแก่เปรม ซึ่งยังความโกรธเคืองแก่คนใน พรรคมาก ส่วนใครจะเป็นผู้ไปเกลี้ยกล่อมเขาและอย่างไรนั้นเป็นเรื่องคาดเดากันไปต่างๆ นานา

พรรคร่วมรัฐบาลของเปรมประกอบด้วยประชาธิปไตย ชาติไทย และพรรคของเขาเองคือ กิจสังคมกับ ราษฎร แล้วเปรมก็เบียดประชาธิปไตยด้วยการตั้งคนของตัวเองเข้ามาในกรม. กระทรวงมหาดไทยถูกยกให้อดีดี ผู้นำกระทิงแดง พล.อ.ประจวบ สุนทรางกูร ที่ทันทีที่นักศึกษาไม่ก็คนออกมาประท้วง ก็สั่งตำรวจเตรียมพร้อม รับมือ ไม่ต่างจากยุคทศวรรษ 2513 เลย กระทรวงคมนาคมและการสื่อสารอันเป็นกระทรวงเกรดเอทีให้ผล ประโยชน์มากที่สุดตกเป็นของดาวรุ่งคนใหม่ของพรรคชาติไทย บรรหาร ศิลปอาชา หลงจุ่มรับเหมาผู้ไม่ชอบปาก แห่งที่มีอิทธิพลในพื้นที่ภาคกลาง เปรมกับวังบงการการเมืองได้อีกครั้งหนึ่งโดยไม่ต้องใช้กำลัง แต่ด้วยมาตรฐาน ทางจริยธรรมที่น่ากังขา เมื่อมองย้อนกลับไป หลายคนตระหนักว่าการเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้ เรียบร้อยแล้วโดยวังกับกองทัพ ผู้เชี่ยวชาญรายหนึ่งสรุปให้นักข่าวต่างชาติฟังว่า “ตำแหน่งนายกฯ ไม่ใช่เป็นการ ตัดสินใจโดยสมาชิกสภา แต่โดยกองทัพ วังและกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ”²³

เมื่อเปรมชนะศึกไปได้อีกยกหนึ่ง เขาก็ยังช่วยแต่งหน้าตาปากให้กับวชิราลงกรณ์ แม้จะผลึกใสไล่ส่ง โสมสวลีออกไปก็ตาม วชิราลงกรณ์ดูเหมือนว่าได้ทำข้อตกลงไว้กับพ่อ คือถ้าเขาทำตัวดีและถ้าสุจริตณียกระดับ ตัวเองจากกำพืดอันต่ำต้อยได้ เธออาจถูกยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของวัง วชิราลงกรณ์ลงทุนออกเยี่ยมเยียนคนยาก

²³ Far Eastern Economic Review, August 7, 1986.

คนจนหลายครั้ง ทำบุญตามวัดในต่างจังหวัด และแจกปริญญาตามสถาบันการศึกษาบ่อยมากขึ้น เขานำพระพุทธรูปรุ่นประจำตัวพ่อของเขาไปแจกจ่ายให้จังหวัดต่างๆ อันเป็นโครงการที่เริ่มมาตั้งแต่ทศวรรษ 2503 เพื่อแผ่ขยายบารมีของภูมิพลให้ครอบคลุมไปทั่วทั้งราชอาณาจักร เขายืนเคียงข้างพ่อในยามรับสาส์นตราตั้งจากนักการทูตที่เพิ่งมาใหม่และเดินทางไปเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2530 เขาเป็นตัวแทนภูมิพลไปเยือนจีน ในการออกงานเหล่านี้ เบื้องหลังเขาหลายก้าวมักมีสุจาริณีเดินตามอยู่เสมอ ปฏิบัติหน้าที่อย่างสงบ เสี่ยงมียังชาววัง

กลางปี 2529 วชิราลงกรณ์ให้สัมภาษณ์อย่างยืดเยื้อแก่ดิฉัน นิตยสารแพชั่นและไลฟ์สไตล์ชั้นนำสำหรับชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง²⁴ เจ้าของนิตยสารคือ ปีย์ มาลากุล จากตระกูลที่รับใช้ภูมิพลมายาวนานและเจ้าตัวเองก็เป็นเหมือนผู้ชำนาญการประชาสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการของวัง บทสัมภาษณ์ยาว 32 หน้าพร้อมทั้งรูปถ่ายที่ถ่ายในวังเมืองนนท์ เนื้อหาบรรยายถึงวชิราลงกรณ์ว่าเป็นเจ้าชายที่ทุ่มเททำงานหนัก อุทิศตนเพื่อพ่อและประเทศชาติ โดยแทบไม่มีเวลาแสวงหาความเพลิดเพลิน ใจความหลักของบทสัมภาษณ์อยู่ที่การยอมรับถึงลูกสี่คนที่เกิดกับสุจาริณี โดยโสมสวลีถูกขีดฆ่าทิ้งไป แม้ว่าจะไม่ได้ออกชื่อเธอ วชิราลงกรณ์ระบายสีโสมสวลีว่าไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวงกับการแต่งงานกับอนาคตกษัตริย์ ไม่สามารถร่วมแบ่งปันและมีส่วนร่วมในชีวิตและภารกิจของเขาตลอดจนสถาบันกษัตริย์ได้ เขาบอกว่าการแต่งงานครั้งนั้นคือความผิดพลาด เกิดจากการเร่งรีบ และตอนนั้นเธอยังเป็นวัยรุ่น จึงไม่พร้อมแม้กระทั่งในทางกายภาพสำหรับความสัมพันธ์กับผู้ชาย เขาไม่ได้ขยายความในประเด็นนี้

เขายังพูดถึงภาพพจน์ของตัวเองด้วย ขณะที่ปฏิเสธเรื่องฉาวต่างๆ เขาอธิบายว่าคนมีชื่อเสียงทุกคนล้วนต้องทนกล้ำกลืนกับปัญหาของการซุบซิบนินทาและการที่มีคนเอาชื่อไปแอบอ้างหาผลประโยชน์ นี่คือการทนทุกข์ที่เขาต้องกล้ำกลืนในการรับใช้พ่อของเขา และรับมือกับมันด้วยการละวางตามแบบพุทธ “บางทีในชาติปางก่อน เราอาจไม่ได้ทำบุญมากพอ หรือบางทีในบางครั้งเราทำอะไรที่น่าตำหนิ เรายอมรับ... ถ้าหากสวรรค์คิดว่าเราไม่เหมาะสม หรือไม่ประโยชน์ต่อประเทศชาติในการทำหน้าที่ของเรา ก็หยุดและจบ ถ้าท่านคิดได้อย่างนี้ ท่านก็จะสบายใจ ท่านไม่ได้คิดเป็นอะไร หากสวรรค์ให้ท่านมีภารกิจต่อแผ่นดิน ก็ยอมรับ ถ้าเขาไม่ต้องการให้ทำงาน ก็โอเค”

ผู้อ่านส่วนใหญ่คงอดไม่ได้ที่จะรู้สึกเห็นใจ แต่บทสัมภาษณ์นี้ทำให้ฝ่ายโสมสวลีโกรธเป็นเจ้าเข้า การให้สัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นขั้นตอนที่ผ่านการคิดคำนวณเพื่อนำไปสู่การยกสุจาริณีให้มาอยู่แทนที่โสมสวลี โดยดูเหมือนจะ

²⁴ ดิฉัน, 15 สิงหาคม 2529, 227. คัดมาบางส่วนจากบทสัมภาษณ์ฉบับที่มีลักษณะวกไปวนมา

ได้ไฟเขียวจากภูมิพลและสิริกิติ์ อันที่จริง การยกฐานะสุวาริณีตอนนี้ยังมีแนวโน้มเป็นไปได้ เพราะตอนที่ฉัตรทองกรณ์ให้สัมภาษณ์ เธออุ้มท้องสามเดือน

ปลายปี 2529 ภูมิพล บริวารในวังและเปรมมีเวลาได้พักผ่อนใจอยู่ครู่หนึ่งหลังชนะศึกทางการเมืองและในครอบครัวมาได้ พวกเขามุ่งความสนใจไปที่วาระครบ 60 ปีของภูมิพล ซึ่งจะเป็นหัวใจของงานเฉลิมฉลองนาน 20 เดือนสำหรับรัชกาลที่ 9 และระบอบภูมิพล-เปรม

บรรยากาศแห่งการเฉลิมฉลองตระหลบอบอวลไปทั่วแล้วเมื่อภูมิพลเดินไมโครโฟนในงานวันเกิดประจำปี บรรดาผู้ชมผู้ฟังที่มีเปรมกับคณะรัฐมนตรี ทหารและข้าราชการระดับสูง และอื่นๆ ฟังมั่งไม่ฟังมั่งจนภูมิพลพูดว่า “น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาจะต้องไหลต่อไป และน้ำที่ไหลจะต้องมีการเปลี่ยนถ่าย” เขาพูดต่อไป หน้าตายตามปกติ “ในช่วงชีวิตของเรา เราปฏิบัติหน้าที่ของเรา เมื่อเราเกษียณ ก็จะมีคนอื่นมาแทน... ไม่มีใครจะยึดอยู่กับภารกิจเดียวได้ตลอดไป วันหนึ่งก็จะแก่ตัวและตายไป” ทันใดนั้น จักรवालสยามอันเก่าแก่ก็กระเพื่อมสะท้าน ภูมิพลกำลังบอกว่าสักวัน(อาจอีกไม่นาน)เขาอาจลงจากบัลลังก์ มั่นใจหาย (เป็นอย่างน้อย) เพราะคนไทยส่วนใหญ่ในทศวรรษ 2523 นั้นไม่เคยรู้จักกษัตริย์คนไหนอีกเลย พวกเขาถูกกล่อมเกลามาแต่คิดว่าธรรมราชาเป็นผู้ปกป้องรักษาแผ่นดินนี้ ส่วนใหญ่ก็รู้เรื่องคำทำนายโบราณว่าตระกูลจักรีจะมีกษัตริย์แค่เก้าคน เมื่อนึกภาพฉัตรทองกรณ์กลายเป็นรัชกาลที่ 10 แล้ว นี่หมายถึงความปั่นป่วนโกลาหลที่จะบังเกิดขึ้น

การบอกใบ้ของภูมิพลเป็นเจตนา และวังก็ยอมรับว่าเขาอาจกระทั่งสละบัลลังก์หลังจากการเฉลิมฉลองสถิติการนั่งบัลลังก์นานที่สุดในเดือนกรกฎาคม 2531 ผ่านพ้นไป ในช่วงหลายเดือนต่อมา โฆษกวัง ทองน้อย ทองใหญ่กับบุตรี วีระไวทยะก็แพร่ข่าวว่าการสละบัลลังก์ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ทองน้อยบอกว่าภูมิพลไม่สามารถสละบัลลังก์ได้จริงๆ หรือ เขาอาจบวชพระ โดยที่ยังคงไม่ทิ้งเรื่องของประเทศชาติบ้านเมือง²⁵ “ในหลวงจะไม่สละบัลลังก์ ถ้าหากการสละบัลลังก์ของคุณหมายความว่า การละทิ้งความรับผิดชอบ [ต่อประชาชน] ไป... เมื่อท่านเห็นว่าลูกชายท่านมีวัยอันเหมาะสมและพร้อมที่จะรับช่วงงานทั้งหลายแล้ว ท่านก็อาจจะเข้าวัด... มันไม่ได้หมายความว่าท่านจะเป็นแค่พระ สิ่งสำคัญคือท่านจะยังคงอยู่ตรงนั้น อยู่เบื้องหลังบัลลังก์ และช่วยเหลือลูกชายแก้ปัญหาต่างๆ”

²⁵ *Far Eastern Economic Review*, December 10, 2530.

คำพูดของทองน้อยยังเป็นการยืนยันว่าบัลลังก์จะตกเป็นของวชิราลงกรณ์ ที่ได้เร่งขยันออกงานและมีถ้อยแถลงที่ดูสูงส่งมากขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจว่าเขาเป็นธรรมราชาได้ ในเดือนมิถุนายน 2530 วชิราลงกรณ์พบกับคณะผู้สื่อข่าวต่างชาติที่ประจำอยู่ในกรุงเทพฯ²⁶ เขาตอบคำถามในการสัมภาษณ์อย่างเตรียมฝีเท้ามาแล้ว จึงไม่ไขความอะไรมากนัก เขาเพียงแต่ย้ำว่าเขาเป็นคนธรรมดาที่ทำหน้าที่รับใช้พ่อของเขา ผู้ที่เขาขยอว่าได้สร้างประเทศให้เป็นปึกแผ่นมาถึง 40 ปี ความสำเร็จของพ่อของเขาเป็นผลมาจากการยึดมั่นในหลักทศพิธราชธรรม

เดือนถัดไป มีบทสัมภาษณ์อีกชิ้นหนึ่งในดิฉัน ยาว 20 หน้าพร้อมด้วยรูปถ่ายวชิราลงกรณ์ทั้งในชุดนักบินกับชุดวิ่งจ็อกกิ้ง อันเป็นภาพพจน์ของเจ้าชายชาติทหารผู้เอากองเองาน²⁷ เขาอิงพูดคุยยังฟังดูคล้ายพ่อเข้าไปทุกที เขาพูดถึงความทุกข์เชิงจิตของชาวบ้านยากจนทางภาคใต้ที่เขาเพิ่งได้ไปเดินสายมา ซึ่งถูกละเลยจากราชการ เขายังได้พูดถึงโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชที่รัฐบริหารผิดพลาดทำให้เชื้อเขาต้องค้างพริ้ว เขาเน้นความสัมพันธ์อันวิเศษระหว่างประชาชนกับวัง ว่าถึงแม้ประชาชนจะยากจนหรือเจ็บป่วยเพียงใด ไม่ว่าหนุ่มสาวหรือเฒ่า ก็ยังมาต้อนรับเขาด้วยพวงมาลัยที่ทำด้วยมือตัวเองกับของฝากอื่นๆ ตลอดการเดินทางเที่ยวนี้ทำให้เขาเกิดความสนใจในความเป็นไปของบ้านเมือง “เราอยากออกไปพบปะกับประชาชนอีกจริงๆ แล้วอยากเดินทางไปให้ทั่วทั้งประเทศไทย”

ผู้สัมภาษณ์ถามเรื่องภาพพจน์ของเขาต่อสาธารณะด้วยความกล้าหาญ วชิราลงกรณ์ตอบอย่างนิ่งเฉย “เรามีคนชอบ มีคนไม่ชอบ มันเป็นเรื่องของเขา... ที่ไหนๆ ก็มีเรื่องซุบซิบนินทา ถ้ามีแต่รุ่นวายอยู่กับเรื่องซุบซิบนินทา ก็ไม่เป็นอันทำงาน แต่ใครที่ซุบซิบนินทา ถ้าต้องการรู้ความจริง ถ้าอยากถามเรา และมีจิตใจบริสุทธิ์ และมาถามความจริง เราจะเคารพ” หัวข้อสุจริตกับโสมสวลียังคงอยู่นอกขอบเขต แต่ดิฉันก็ได้แต่ระแวงถึงปฏิสัมพันธ์ที่อาจจะสลับบัลลังก์ไว้แล้ว วชิราลงกรณ์ตอบด้วยน้ำเสียงเคร่งเครียด ยืนยันถึงความสูงส่งอันไม่อาจเอื้อม “เราไม่เคยได้ยินเรื่องนี้ และไม่ต้องการรู้เรื่องนี้ เรื่องอะไรก็ตามแต่ที่เกี่ยวกับพ่อ เป็นเรื่องที่สูงส่ง สูงกว่าเรา เราเป็นคนรับใช้ของพ่อ และจะนั้นจะทำตามที่ท่านสั่งให้ทำอย่างเต็มกำลังความสามารถ... เรามีกษัตริย์ที่ยึดปฏิบัติทศพิธราชธรรม เราควรรู้สึกโชคดีที่ได้เกิดมาบนแผ่นดินนี้ เราควรพอใจที่ได้อยู่ใกล้แท่นเท้าของท่าน”

เปรมท่มทุน(รัฐบาล)สร้างจัดงานฉลองวันเกิด 60 ปีของภูมิพล โปสเตอร์ ป้ายโฆษณาผุดขึ้นทั่วประเทศ และไม่ว่าใครจะขยับตัวทำอะไรในปีก่อนหน้าและหลังจากนั้นล้วนแต่ “เฉลิมพระเกียรติ” ไปเกือบหมด หน่วยงานราชการผลิตหนังสือหน้าและสารคดีโทรทัศน์ยืดยาวที่เชิดชูความเก่งกล้าสามารถ การยึดมั่นในทศพิธราชธรรม

²⁶ สัมภาษณ์โดยคณะตัวแทนของ Foreign Correspondents' Club of Thailand, 10 มิถุนายน 2530, จากบทสัมภาษณ์ที่ไม่มี การตีพิมพ์

²⁷ ดิฉัน, 15 ตุลาคม 2530, 255.

ของภูมิพล ตลอดจนความยิ่งใหญ่อันไร้ต่างดวงของกษัตริย์ทุกคนในตระกูลจักรี มหาวิทยาลัยต่างๆ จัดสัมมนาอภิปราย ออกบทวิเคราะห์ทางวิชาการสศุติภูมิพลกับทั้งตระกูล

คนในพระราชครอบครัวก็ร่วมด้วยช่วยกัน กัลยาณิวัฒนาเจียน และกองทัพก็เอาไปตีพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือหนา 400 หน้า ว่าด้วยชีวิตวัยเยาว์ของอานันท์กับภูมิพล เต็มไปด้วยเรื่องราวที่บ่งบอกถึงความฉลาดปราดเปรื่องของเด็กชายทั้งสอง²⁸ สิรินครเขียนสรรเสริญความมหัศจรรย์ในงานพัฒนาของพ่อ “ไม่ว่าพ่อจะผ่านไปทางไหน ในปีถัดมาก็จะเห็นการพัฒนา สุขภาพของประชาชนดีขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น สภาพเศรษฐกิจดีขึ้น”²⁹

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการบินไทยร่วมมือกันจัดโปรโมท Visit Thailand Year ซึ่งเน้นวาระครบรอบของภูมิพลเป็นจุดขาย พวกเขาพร้อมกับวังจัดงานเห่เรือกฐินในเดือนตุลาคม เป็นการแสดงให้เห็นว่าพุทธกษัตริย์และพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์เป็นจุดขายสำคัญในการท่องเที่ยวไทย ความสัมพันธ์ระดับอภิสถิตีของกองทัพกับวังก็ถูกขับเน้น ในเดือนมีนาคม 2530 ภูมิพลแสดงพิธีมอบธงชัยเฉลิมพลแก่ทหารกรมกองต่างๆ อันเป็นธงที่ประดับด้วยเส้นผมของภูมิพลเอง กองทัพแสดงความซาบซึ้งตื่นต้นด้วยการหักล้างถางป่าสงวนบนยอดดอยอินทนนท์เพื่อสร้างเจดีย์ให้แก่ภูมิพลกับสิริกิติ์คนละองค์

ปลายปี 2529 เปรมประกาศอย่างเป็นทางการให้ภูมิพลเป็น “อัครศิลปิน” เป็นการโหมโรงก่อนที่จะประกาศสมญา “มหाराช” ในเดือนธันวาคม 2530³⁰ โดยทำที่ประหนึ่งว่าตำแหน่งมหाराชนี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันของคนไทยทั้ง 41 ล้านคน มันบรรจุภูมิพลเข้าไปในทำเนียบของคนพิเศษอย่างพ่อขุนรามคำแหง นเรศวร จุฬาลงกรณ์ ที่ล้วนได้ตำแหน่ง “มหाराช” หลังตายไปแล้วทั้งสิ้น (ในปี 2526 ทองน้อยเขียนไว้ว่าภูมิพล “ยื่นกรานปฏิเสช” การยกย่องนี้ เพราะควรปล่อยให้ประวัติศาสตร์เป็นตัวตัดสิน)³¹

สิ่งที่หนุนเสริมทั้งหมดนี้คือการเพียรพยายามแสดงว่าภูมิพลบรรลุถึงขั้นโพธิสัตว์ พระสงฆ์สวดภาวนาให้เขากับตระกูล และการอุทิศตนต่อหลักพุทธศาสนาของเขาได้รับการโฆษณาอย่างหนัก กรมการศาสนาทำการ

²⁸ กัลยาณิวัฒนา, *เจ้านาย*, 2539.

²⁹ คณะกรรมการประสานงานโครงการพระราชดำริ, *His Majesty King Bhumibol Adulyadej and His Development Work* (Bangkok: Bangkok Printing, 1987), 25.

³⁰ไม่กี่เดือนต่อมา สิรินครก็ได้รับการขนานนามเป็น อัครอุปถัมภกแห่งมรดกวัฒนธรรมไทย

³¹ ทองน้อย (ในนามปากกา “Concensus”), *Entering the Thai Heart*.

สังคายนาพระไตรปิฎกเนื่องในวันเกิดของเขา การสังคายนาที่เป็นงานใหญ่และไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนักบงบอกถึงอัจฉริยภาพของกัมพิลที่ได้สังเกตเห็นและจัดการแก้ไขความบกพร่องในพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ ในการบรรยายแก่นักข่าวต่างชาติที่ประจำในกรุงเทพฯ คีตกฤษีป่าวประกาศถึงสถานะเข้าใกล้เทพของกัมพิล เขาเล่าถึงโครงการต่างๆ อันวิเศษมหัศจรรย์ของกัมพิล ซึ่งหากตกอยู่ในมือของรัฐบาลแล้วมีแต่ละแ่ละตุ้มเป๊ะ เขายกให้เป็นผลมาจากการที่กัมพิลมีสภาวะเทพและมนุษย์พร้อมกัน แม้จะคุ้ชั้ดกันเองก็ตาม

กัมพิลเป็นอะไรที่ใกล้ชิดและเป็นที่ยรักของประชาชน ท่านถูกถือเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว และในเวลาเดียวกันพวกเขาก็ยังเชื่อว่า... กัมพิลคือพระเจ้า บางทีก็เป็นการยากที่ประชาชนจะหาสมดุลระหว่างความใกล้ชิดที่พวกเขาารู้สึกต่อกัมพิลกับความศักดิ์สิทธิ์สูงส่งที่พวกเขาเชื่อว่ากัมพิลมี

ในขณะเดียวกัน กัมพิลก็ควรารู้สึกว่าลำบากที่จะหาสมดุลระหว่างการเป็นมิตรของครอบครัวกับข้อเท็จจริงที่ว่าเขาสูงส่ง ในงานพิธีและวาระที่เป็นทางการ กัมพิลจะต้องแสดงแง่มุมความศักดิ์สิทธิ์ออกมาในปริมาณหนึ่ง ท่านไม่สามารถเป็นมนุษย์ได้ล้วนๆ และในเวลาเดียวกันก็ต้องเป็นมนุษย์มานานอย่างยาวนานเดินสายต่างจังหวัด เยี่ยมเยียนชาวบ้านถึงกระไลบ้าน ความศักดิ์สิทธิ์ของกัมพิลนี้ละที่ได้ทำให้ประเทศมีเสถียรภาพ

คีตกฤษีสนับสนุนคำอ้างนี้ด้วยการเล่าถึงสิ่งที่เขาเรียกว่า “ปาฏิหาริย์ที่เป็นจริง” นั่นคือการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในจังหวัดเชียงใหม่ เพียงหลังจากกัมพิลนำน้ำและสหรณ์เข้ามาเท่านั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่นั่นก็ดีขึ้นทันตาเห็น “ถ้าคุณไปที่นั่นตอนนี้ คุณก็จะพบสวนแห่งอีเดน... นี่คืสิ่งที่เกิดขึ้นในรัชกาลนี้”³²

นักข่าวต่างชาติหัวเราะคิกคักกับเรื่องความเป็นเทพ แต่ก็พร้อมใจกันรายงานว่าความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับการพัฒนาประเทศต่างเกิดจากกัมพิลอย่างน่าอัศจรรย์ New York Times เขียนว่า “พลังของกัมพิลเป็นที่ประจักษ์ในโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เขาได้ริเริ่มและดูแลมาตั้งแต่ปีแรกๆ ที่ขึ้นนั่งบัลลังก์ การใช้ชื่อของเขาแปะบนแผนการใดๆ รับประกันว่ามันจะได้รับการปฏิบัติ ไม่มีข้าราชการหน้าไหนที่จะกล้าเฉื่อยชาหรือทำตัวเป็นอุปสรรค”³³

³² บรรยายแก่ Foreign Correspondents Club of Thailand, 22 มิถุนายน 2531, พิมพ์ซ้ำใน “รั้งมั่งคลาภิเษก, ฉลองสถิตินั่งบัลลังก์นานที่สุด”, ของแถมใน Nation, n.d. (กรกฎาคม 2531)

³³ Crossette, “King Bhumibol’s Reign.”

แต่การเชิดชูศุคติเจ้าก็ไม่ได้ช่วยปกป้องเปรม ในช่วงปี 2530 เขาเจอกับการทำทลายและการโจมตีที่หนักข้อขึ้น บางส่วนมาจากองค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอที่กำลังเริ่มตั้งไข่ซึ่งทำทลายรัฐบาลด้วยประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ประเด็นหนึ่งคือการรณรงค์ต่อต้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนของกฟผ. แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเหล่านี้มีความหาญกล้าและมีพลังเพียงใด งานนี้รวมคนได้กว้างขวางอย่างน่าทึ่ง คือมีทั้งเกษตรกร พ่อค้าในเมืองใกล้เคียง นักวิทยาศาสตร์ และปัญญาชนกับนักสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ต่างคัดค้านเขื่อนเพราะมันจะทำให้เกิดน้ำท่วมเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพื้นที่กว้างขวางในบริเวณชายแดนภาคตะวันตกและชาวบ้านจำนวนมากต้องไร้ที่อยู่ที่ทำกิน พวกเขาโจมตีเปรมที่ตัดสินใจเดินหน้าโครงการ โดยไม่มีการปรึกษาหารือประชาชน และกฟผ. ที่มีผู้ว่าการคือ เกษม จาติกวณิชย์ (คนโปรดคนหนึ่งของภูมิพล) ที่มีประวัติอันยาวนานในการทำลายสิ่งแวดล้อมและการละเลยชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ภูมิพลพลอยเสียรังวัดไปด้วยอย่างอ้อมๆ เพราะการสร้างเขื่อนของกฟผ. ถูกยกให้เป็นผลงานของเขาในการจัดการแหล่งน้ำ สักนี้ยึดเชื้อข้ามปี 2530 และในที่สุด เปรมกับกฟผ. ก็ยอมยกเลิกโครงการในต้นปี 2531 อย่างหมดรูป

การทำทลายต่อระบอบภูมิพล-เปรมอีกอันหนึ่งเกิดขึ้นในการสังคายนาพระไตรปิฎก พระสงฆ์ที่ได้รับมอบหมายมองเห็นเหตุผลเบื้องหลังงานใหญ่นี้คือวาระครบรอบของภูมิพล เป็นเรื่องไม่เข้าท่า เนื่องจากกำหนดเส้นตายให้เสร็จภายในสองปีนั้นเป็นไปได้ พวกเขารมื่อจนเส้นตายนั้นถูกยกเลิกไป

ศึกครั้งใหญ่สุดในปี 2530 เกี่ยวกับการพยายามสถาปนาระบอบวัง-กองทัพให้คงทนถาวร ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ภูมิพลขณะบรรยายแก่กลุ่มนักข่าวไทยที่ไปเยี่ยมชมศูนย์โครงการพัฒนาของเขาที่เชียงใหม่ ได้เน้นย้ำว่าความคิดริเริ่มของเขานั้นมีความเหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท เขาเสริมว่าระบบการเมืองก็ต้องมีความสอดคล้องกับบุคลิกความเป็นไทย³⁴ คำกล่าวนี้เปิดให้มีการตีความไปได้หลายทาง แต่สัปดาห์ต่อมา เปรมก็บอกแก่คณะรัฐมนตรีของเขาว่าภูมิพลสนับสนุนให้กองทัพมีบทบาทครอบงำการเมืองอย่างเป็นทางการ คนรับลูกคือผบ.ทบ.คนใหม่ พล.ต.ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้มีบทบาทในการร่างคำสั่ง 66/2523 ในส่วนบทบาททางสังคม-การเมืองของกองทัพ เขาได้มีบทบาทในการดำเนินนโยบายนั้นในเขตชนบท (หลักๆ แล้วคือการให้กองทัพเป็นผู้ควบคุมบางจังหวัด) และเขาได้ช่วยเปรมปราบความพยายามก่อรัฐประหารมาหลายครั้ง ด้วยอาศัยกระเด็นไปแล้ว ชวลิตก็มองตัวเองเป็นผู้ที่จะมาแทนเปรม

³⁴ *Bangkok Post*, 16 สิงหาคม 2542; *Far Eastern Economic Review*, March 26, 1987.

ชวลิตย้ำว่ามันคือความต้องการของภูมิภาค เขาประกาศว่ากองทัพคือพลังหลักของประเทศในการพัฒนา และการบรรเทาความยากจน ภายใต้การชี้แนะของภูมิภาค³⁵ “เรามีที่ดิน แหล่งน้ำ แรงงานที่มีวินัยและอุทิศทุ่มเท เครื่องไม้เครื่องมือมหาศาล ส่วนวิธีการนั้นเราได้จากหน่วยงานอื่นๆ” ชวลิตพูดในงานสัมมนา³⁶ เพื่อการนี้ ทหารเข้ารับการอบรมเรื่องการพัฒนาเพื่อจัดการโครงการของภูมิภาคจำนวนมาก ความพยายามที่ใหญ่โตที่สุดคือโครงการอีสานเขียวอันโด่งดังของชวลิต ที่จะพลิกแผ่นดินแห้งแล้งของอีสานให้เขียวชอุ่มอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาให้ได้ งบกว่า 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ถูกจัดสรรผ่านหน่วยงานต่างๆ ภายใต้การกำกับของกองทัพ และทหารจำนวนมากออกไปสร้างอ่างเก็บน้ำ ถังน้ำ และขยายโครงการผันน้ำต่างๆ และยังได้ปลูกป่ายุคปฏิวัติเพื่อป้อนโรงงานเชื้อกระดาษโดยอ้างว่าเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า

แทนที่จะได้รับการสนับสนุน กองทัพกลับถูกโจมตีว่าแย่งบทบาทการทำงานของรัฐบาลโดยใช้ภูมิภาคเป็นข้ออ้าง กองทัพถูกวิจารณ์ว่าเมื่อสงบประมาณประเทศไปกว่าหนึ่งในสี่ มากกว่าสงบสาธารณสุขและการศึกษามาก นักวิจารณ์เรียกกองทัพว่าเป็นเพียงอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่รับใช้ตัวเองเท่านั้น โดยใช้รัฐบาลสร้างอำนาจให้ตนเอง พวกเขาชี้ถึงการใช้ชีวิตที่หรูหราฟู่ฟ่าของบรรดานายพลเศรษฐกิจระดับสิบรายว่าเป็นหลักฐานแสดงถึงการทุจริตกันอย่างมโหฬาร และนักวิจารณ์บางคนก็ถามอย่างกวนๆ ว่าสีเขียวในอีสานนี้หมายถึงพืชพันธุ์ธัญญาหารหรือแค่เครื่องแบบทหารกันแน่ เหล่าทหารก็แก้ตัวโดยได้ว่า(ไม่ต่างจากที่วังได้ได้มาก่อนแล้วหลายปี)นักการเมืองกับนักธุรกิจฉ้อฉลและเห็นแก่ตัว³⁷ แต่ทว่าทหารก็ไม่ได้ถือไฟสีสรรรมเหนือกว่าอีกต่อไปแล้ว ในเดือนเมษายน ฝ่ายค้านในสภายืนหยัดอภิปรายไม่ไว้วางใจเปรม ดูจากเสียงในมือฝ่ายค้าน ยุตินี้ก็น่าที่จะเดินต่อไปได้ แต่ว่า เล่ห์กลหัก แขนหักขาและการซื้อตัวกันโด้งๆ ของเปรมก็ทำให้ยุติกลายเป็นหมันไป

ถึงกระนั้นก็ตาม สาธารณะก็ได้เห็นทางโทรทัศน์ว่าสส.เยาะหยามหยันนายกรัฐมนตรีนองภูมิภาค และยังได้ ยินถ้อยคำโจมตีปรอมอย่างไม่เคยได้ยินมาก่อน อย่างเช่น คึกฤทธิ์ก็กล่าวหาเขาว่าทำตัวยังกับเป็นเจ้าของ “การที่ ผู้นำรัฐบาลไปเยี่ยมชาวบ้านและเอาแต่พูดถึงความจงรักภักดีของคนนั้นเป็นแค่ลูกไม้เพื่อสร้างความนิยมให้กับตัวเองเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในอนาคต เพื่อว่าเกิดมีการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีขึ้นมา... ชาวาก็ต้องเลือกเขา

³⁵ *Far Eastern Economic Review*, July 23, 1987.

³⁶ *Far Eastern Economic Review*, February 19, 1987.

³⁷ เรื่องนี้ถึงกับถูกบรรจุเป็นเนื้อหาวิชาปรัชญาการเมืองในโรงเรียนจปร. กองทัพเผยแพร่ทัศนะนี้ผ่านสื่อด้วยสโลแกนอย่าง “มีแต่กองทัพเท่านั้นที่ไม่เคยทอดทิ้งประชาชนและจริงใจต่อประชาชน” กับ “มีแต่กองทัพเท่านั้นที่เป็นความหวังให้กับประชาชนได้” ดู *Far Eastern Economic Review*, November 28, 1985.

เพราะชาวบ้านก็รักภักดีเหมือนกัน... [ผมรู้สึก] น่าอับอายในฐานะคนไทยที่ต้องยอมให้คนๆ หนึ่งอยู่เหนือการเมืองและการวิพากษ์วิจารณ์ คนที่กลายมาเป็นเหมือนกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ว่าประพศิตัวราวกับว่าตนเองมีความสำคัญมากกว่ากษัตริย์จริงๆ เสียอีก”³⁸

สุชุมพันธ์ บริพัตรเขียนบทความที่โจมตีอย่างรุนแรงในแนวเดียวกัน โดยบอกว่าเปรมแทบไม่เคยทำอะไรสำเร็จเลยตลอดระยะเวลาเจ็ดปีและรังเกียจวิถีทางประชาธิปไตย “เนื้อหาสาระของผลงานของเขาก็คือการถ่วงดุลทหารกลุ่มหนึ่งให้คุมเชิงทหารอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อรักษาตำแหน่งของตัวเอง ลีลาการเป็นผู้นำของเขาคือลอยตัวแบบเจ้า ลอยตัวจากปัญหาการเมืองทั้งหมด และคอยจัดการไม่ให้การวิพากษ์วิจารณ์ตัวเขาลูกหลานบานปลาย” สุชุมพันธ์บอกว่าเปรมไม่ได้เตรียมการใดๆ ให้ประเทศสำหรับการสละบัลลังก์ของภูมิพล “จึงไม่น่าแปลกใจที่ทุกคนล้วนพากันกังวลเรื่องข่าวลือการสละบัลลังก์... ในบริบทที่วิกฤตความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองของประเทศกำลังลูกหลานการสละบัลลังก์ก่อนเวลาจะส่งผลลบรุนแรงต่อระบบการเมืองไทย เนื่องจากภูมิพลเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและทรงอิทธิพลมาก ส่วนวชิราลงกรณ์(ไม่ว่าจะมีคุณสมบัติส่วนตัวอย่างไรก็ตาม)ไม่สามารถหวังที่จะเติมเต็มช่องว่างที่พ่อของเขาทิ้งไว้ได้โดยเร็ว สุญญากาศที่เกิดขึ้นจะเป็นสิ่งอันตรายมาก”³⁹

ปลายปี แรงกดดันเพิ่มทวีเมื่อความพยายามของเปรม-ชวลิตที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของกองทัพต้องมาเจอกับเรื่องทุจริตอื้อฉาวหลายกรณีและวิรกรรมใหม่ๆ ของวชิราลงกรณ์ทั้งหมดนี้อยู่ในระหว่างที่การเฉลิมฉลองภูมิพลกำลังขึ้นสู่จุดสุดยอด

วชิราลงกรณ์พยายามทำตัวดีมาตลอดเกือบทั้งปี แต่ในปลายปี 2530 เขาจะอดใจไม่ไหวและรีบเร่งที่จะให้สุจาริณีได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ ต้นเดือนมกราคม เธอได้คลอเคลียคนที่ห้า เป็นผู้หญิงได้ชื่อว่า บุญยาน้ำเพชร⁴⁰ หลังจากนั้น เธอก็ติดตามสามีออกงานไปทั่วประเทศ ปรากฏในข่าวข่าววัง หนังสือพิมพ์ลงรูปของเธอในขณะที่หลีกเลียงรูปโสมสวลี ในเดือนพฤศจิกายน ไทยรัฐรายงานว่าสุจาริณีสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีด้วยคะแนนสูงสุดจากประสานมิตร หนังสือพิมพ์กับข่าวข่าววังเผยแพร่ภาพสามีมอบใบปริญญาให้กับภรรยา สาธารณะเยาะหยันอย่างเจิบๆ เสพเรื่องราวทางลบที่เผยแพร่โดยฝ่ายโสมสวลี ด้วยกระแสเรื่องการสละบัลลังก์ ดู

³⁸ *Far Eastern Economic Review*, August 13, 1987.

³⁹ *Far Eastern Economic Review*, June 4, 1987.

⁴⁰ ภายหลังเปลี่ยนเป็น สิริวิวัฒน์ มหิดล

เหมือนว่าสุจริณีกำลังถูกเตรียมให้เป็นราชินี แต่เธอยังไม่ได้มีสถานะที่เป็นทางการ ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ที่สร้างปัญหาทางการทูตกับญี่ปุ่น

ในสัปดาห์สุดท้ายของเดือนกันยายน 2530 วัชรलगกรณ์เดินทางไปเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการเป็นเวลาแปดวัน ก่อนไป เขายื่นกรณานี้ให้โตเกียวต้อนรับเขากับสุจริณีอย่างเป็นทางการ ฝ่ายญี่ปุ่นปฏิเสธด้วยเหตุผลทางพิธีการทูต คือมีแต่ภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้นที่จะสามารถออกงานร่วมกับเขาในการพบปะอย่างเป็นทางการกับนายกฯ และราชวงศ์ญี่ปุ่นได้ วัชรलगกรณ์โกรธเคืองเป็นอย่างมากเมื่อต้องไปญี่ปุ่นเพียงลำพัง เขาปฏิบัติหน้าที่อย่างเสียมิได้ แต่แล้วเขาก็ระเบิดและกลับก่อนกำหนดสามวัน หลังจากไทยรัฐรายงานว่าญี่ปุ่นทำการควมหมิ่นเขากับตระกูลในหลายๆ เหตุการณ์ ลูกเสือชาวบ้านกลุ่มหนึ่งก็ไปชุมนุมที่หน้าสถานทูตญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ขู่จะก่อความรุนแรงหากไม่มีการขอโทษ

เจ้าหน้าที่ทั้งในโตเกียวและกรุงเทพฯ ตกอกตกใจ เปรมเองก็มีกำหนดจะไปเยือนญี่ปุ่นภายในสิบวัน ข้อกล่าวหาว่าญี่ปุ่นทำให้วัชรलगกรณ์เสียหน้านั้นเป็นการกู่ขึ้นมา แต่ไม่สามารถบอกความจริงได้ เปรมที่หน้าที่ความรับผิดชอบหลักคือการปกป้องเกียรติศักดิ์ศรีของวัง จึงไม่มีทางเลือกนอกจากทำการประท้วงอย่างเป็นทางการ วังมีแต่ต้องจัดการไม่ให้เรื่องราวลุกลามบานปลาย สันนิษฐานว่าภูมิพลกดันให้วัชรलगกรณ์ต้องยอมออกปากให้ยุติการโจมตีญี่ปุ่นโดยเห็นแก่สัมพันธไมตรีในวันที่ 6 ตุลาคม เมื่อเปรมไปถึงโตเกียวหลายวันถัดมา นายกฯ ยาสุฮิโร นากาโซเนะก็แสดงความเสียใจและซาบซึ้งที่วัชรलगกรณ์ยอมแก้ไขสถานการณ์

ขณะรับมือกับเรื่องเหล่านี้ เปรมก็กำลังขยับเขินจากปัญหาทางการเมืองที่เขาเองเป็นต้นเหตุ ในเดือนตุลาคม เปรมนั่งเป็นประธานการประชุมกอร์มนเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มอำนาจแก่ฝ่ายบริหารและกองทัพ โดยประกาศว่า(ด้วยภาษาแบบคำสั่ง 66/2523) การปฏิรูป “ประชาธิปไตย” ครั้งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ โดยแทบไม่มีหลักการและเหตุผลอย่างเป็นทางการจริงๆ นอกจากเรื่องการเปลี่ยนตัวกษัตริย์ที่อาจเกิดขึ้นกับข้ออ้างเรื่องภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ในขณะเดียวกัน บารมีส่วนตัวของเปรมก็บอบช้ำจากการแลโพลคอร์ปชันถึงสามกรณีต่อเนื่องกัน กรณีแรกจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีผู้เป็นลูกขององคมนตรีรายหนึ่งและเป็นเด็กโปรดของวังกับเปรม ถูกกล่าวหาว่าทุจริต จิรายุถูกบีบจนต้องลาออกแต่แล้วก็ไปรับตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรณีที่สอง รัฐมนตรีคมนาคม บรรหาร ศิลปอาชา ถูกกล่าวหาว่าโกงกินอย่างมโหฬารและซื้อเสียง เบื้องหลังคำกล่าวหาที่เชื่อกันว่าเปรมปล่อยให้บรรหารเขมือบอย่างเสรี เนื่องจากเปรมต้องอาศัยการสนับสนุนทางการเมืองจากบรรหาร กรณีที่สามเป็นเรื่องการทุจริตในการซื้ออาวุธของกองทัพ เกี่ยวพันกับขบวนการและภรรยาในการจัดซื้อรถถังสติงเอร์รี่ของอเมริกา รถถังรุ่นนี้กระทั้ง

กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ก็ยังปฏิเสธเนื่องจากราคาแพงและคุณภาพต่ำ แต่ถึงกระนั้น ทั้งๆ ที่ข้าราชการพลเรือน และทหารระดับสูงบางส่วน ได้คัดค้านไว้แล้วก็ตาม เปรมก็ยังปล่อยให้ดำเนินการต่อไป⁴¹

เรื่องนี้อีกว่าเหล่านี้หนักหนาสาหัสพอที่จะทำให้รัฐบาลล้มพังพาบได้ ทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญต้องเป็นหมันไป และทำให้การเฉลิมฉลองครบห้ารอบของกบฏมิฬต้องเสียชีวิตไป ทหารตอบโต้ด้วยการบอกว่าความไร้เสถียรภาพทางการเมืองเป็นข้อพิสูจน์ว่าประชาธิปไตยไม่ทำงาน และขอลิขิตพิมพ์ว่าประชาชนกำลังร้องขอให้เขาก่อการรัฐประหารเพื่อเปรม

การทะเลาะวิวาททางการเมืองเงียบเสียงลงไปในช่วงต้นเดือนธันวาคมก่อนวันเกิดครบ 60 ปีของกบฏมิฬ ขณะพลุดอกไม้ไฟที่ญี่ปุ่นจัดให้เบ่งบานบนท้องฟ้า เปรมก็เสนอสมญาทหารแก่กบฏมิฬอย่างเป็นทางการ ประชาชนแซ่ซ้องไปทั่วราชอาณาจักร ลูกชายคนโตของวชิราลงกรณ์ จุฑาวัชร ซึ่งอาจมีโอกาสดำรงเป็นกษัตริย์ในอนาคต บวชเณรที่วัดบวรฯ

เมื่อการเฉลิมฉลองเริ่มต้น ไบปลิวิโจมตีกรอบคร่าวกบฏมิฬก็ถูกแจกจ่ายอย่างเปิดเผยตามสี่แยกต่างๆ ถูกสอดไว้ใหนักล่องไปรษณีย์ในรัฐสภา และถูกถ่ายเอกสารและแฟ้มไปทั่วประเทศ บางอันวิจารณ์กบฏมิฬกับสิริกิติ์ตรงๆ ว่าหวงอำนาจ ส่วนใหญ่มุ่งโจมตีวชิราลงกรณ์ในเรื่องพฤติกรรมต่างๆ การไปญี่ปุ่น และการปฏิบัติต่อโสมสวลี ประกาศว่าเขาไม่เหมาะที่จะขึ้นเป็นกษัตริย์ “เขาเป็นความเสื่อมเสียและขาดสำนึกผิดชอบชั่วดีโดยสิ้นเชิง” ไบปลิวิชุดหนึ่งบอก “ถ้าเราเลือกเขา ประเทศชาติก็จะเต็มไปด้วยความวุ่นวาย”⁴² และยังโจมตีสุจาริณีเรื่องปริญญากฎหมาย ไบปลิวิแผ่นหนึ่งบอกว่าไบปริญญากฎหมายมอบให้เธออย่างเร่งรีบด้วยหวังว่ากบฏมิฬจะยกสถานะเธอเป็นเจ้าเต็มตัวในวันเกิดของเขา

ไบปลิวิเหล่านี้ไม่มีการพูดถึงอย่างเป็นทางการจนกระทั่ง 8 ธันวาคม จุฑาวัชรก็ถูกระบุว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามล้มล้างของพวกคอมมิวนิสต์ เป็นหลักฐานแสดงถึง “ศัตรูกลุ่มหนึ่งของชาติที่เป็นส่วนหนึ่งในขบวนการที่ขึงลี้ลับสถาบันกษัตริย์” กองทัพและตำรวจประกาศ⁴³ จริงๆ แล้ว ดูเหมือนว่าจะมีหลายกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกันเป็นผู้ผลิตไบปลิวิเหล่านี้ เชื่อกันว่ากลุ่มหนึ่งในนั้นอยู่ในฝ่ายโสมสวลี ตำรวจตามล่าจับตัวคนพิมพ์ราย

⁴¹ ปรากฏว่าไทยเป็นประเทศเดียวที่ซื้อรถถังสติงเรย์ ซึ่งมีคุณภาพแย่งยิ่งกว่าที่ถูกวิจารณ์ไว้เสียอีก

⁴² “Cracks in the Kingdom”, ไม่ปรากฏผู้เขียน, ไม่ลงวันที่, 2531, 4.

⁴³ *Far Eastern Economic Review*, December 24, 1987.

หนึ่ง นักศึกษากลุ่มหนึ่งและพระรูปหนึ่ง พวกเขาถูกไต่สวนพิจารณาอย่างรวดเร็วและถูกตัดสินจำคุกด้วย
ความผิดหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

ภูมิพลปิดฉากปีแห่งความวุ่นวายนั้นด้วยการชุมนุมวงศาตมณเฑียรอย่างครบครัน ลูกหลานเหลนโหลนที่มี
ยศมาหมด เพื่อเฉลิมฉลองวาระอันสำคัญ ในการกล่าวปราศรัย เขาย้ำว่าสถาบันกษัตริย์มีความเป็นประชาธิปไตย
และเขาเป็นตัวแทนมติเอกฉันท์(consensus)ของปวงชน “สถาบันกษัตริย์เป็นสถาบัน[ที่สร้าง]โดยประชาชน
เพื่อเป็นที่พึ่งพาของประชาชน และกระทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน”⁴⁴

สุกมพันธ์เขียนลงในนิตยสารต่างประเทศฉบับหนึ่ง อังความเห็นดังกล่าวเพื่อเอ่ยถึงความกังวลของ
สาธารณชนต่อการทำท่าจะสละบัลลังก์ของเขา⁴⁵ เขาเขียนว่าไบปลิวิที่ออกมาในเดือนธันวาคมนั้นทำให้ประชาชน
วิตกกังวล ไม่ใช่แค่เรื่องวชิราลงกรณ์เท่านั้น แต่เกี่ยวกับการขยายอำนาจมากเกินไปของภูมิพลและกองทัพ เขาพูด
ถึงปัญหาอย่างระแວดระวัง

ด้วยบทบาทของสถาบันกษัตริย์ในพัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจของไทย ตลอดจนการเป็นศูนย์
รวมจิตใจของประชาชน ความไม่แน่นอนใดๆ เกี่ยวกับอนาคตของกษัตริย์ก่อให้เกิดความหวุ่นวิตกอย่าง
เลื่องไม่พ้น ผู้คนเกิดความสงสัย โดยมากเป็นการพูดคุยส่วนตัว แต่ตอนนี้เริ่มเปิดเผยมากขึ้น เกี่ยวกับ
ศักยภาพของวชิราลงกรณ์ว่าจะสามารถสร้างความจงรักภักดีจากประชาชนและกลุ่มการเมืองต่างๆ ดังที่
พ่อของเขาทำได้หรือไม่ และยังคงสงสัยว่าวชิราลงกรณ์จะสามารถเทียบชั้นกับพ่อของเขาได้หรือไม่
สำหรับบทบาทอันแยบยลในทางการเมือง...

ภูมิพลประสบความสำเร็จอย่างท่วมท้นสำหรับประเทศของเขาและสถาบันที่เขาสืบมรดกมาโดย
ไม่ทันได้ตั้งตัว แต่ด้วยการทำอย่างนั้น เขาได้สร้างมาตรฐานที่อาจสูงเกินเอื้อมไว้สำหรับผู้ที่จะมารับช่วง
ต่อ หากการนำโดยสถาบันกษัตริย์จะย่อหย่อนลงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งในอนาคต ก็จะต้องเกิดผลสะท้อน
ทางการเมืองอย่างรุนแรง คุลอำนาจอันอ่อนแอระหว่างกลุ่มก๊กการเมืองต่างๆ ก็จะถูกทำลายไป...
สูญญากาศที่จะเกิดขึ้นนี้มีแต่กองทัพเท่านั้นที่จะสามารถเติมเต็มได้ ด้วยการที่กองทัพผูกขาดอำนาจเป็น
ความเป็นปึกแผ่น การควบคุมสื่อและการเมืองมวลชนรากหญ้าไว้แต่เพียงเจ้าเดียว สำหรับคนไทยจำนวนมาก
มากแล้ว นี่คือนิสัยเบื่องลือกที่สุดสำหรับการวิตกกังวล

⁴⁴ *Far Eastern Economic Review*, January 21, 1988.

⁴⁵ อ้างแล้ว

ทั้งภูมิพลและเปรมต่างก็ไม่แสดงที่ท่าใดๆ ที่จะยอมรับการวิเคราะห์ของสุขุมพันธุ์ กระนั้นเมื่อคำวิจารณ์ของเขาถูกตีพิมพ์ เจ้าหน้าที่วังก็เริ่มพูดว่าภูมิพลจะไม่สละบัลลังก์อย่างแน่นอน ดูเหมือนว่าภูมิพลจะเปลี่ยนใจสนับสนุนฐานว่าเป็นเพราะพฤติกรรมฉาวโฉ่ของวชิราลงกรณ์ และปัจจัยหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าเปรมกำลังถูกทำทนายอีกคำรบหนึ่ง พอลด้อยหลังงานวันเกิดของภูมิพล เรื่องทูลจริตก็โผล่มาอีกเป็นชุด อธิปดีและข้าราชการระดับสูงในกรมศุลกากรกับสรรพากร(ที่ควรจะเป็นข้าแผ่นดินที่ซื่อสัตย์สุจริต)ก็ดันถูกจับได้ว่าพัวพันกับการลักลอบนำเข้ารถหรู เปรมยอมรับใบลาออกของพวกเขา แต่เกิดความสงสัยไปทั่วว่าเขาทำแกี่เกี่ยวเพื่อปกป้องแก๊งค์ลักลอบขนของเถื่อนในกองทัพ เขาไม่ได้จัดการปราบปรามการทูลจริต เขาเพียงแต่ขยับตัวไปตามรายงานข่าวแย้งๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์เท่านั้น บรรหารกลายเป็นประเด็นฉาวโฉ่อีกครั้งด้วยการกินรวบสัญญาโครงการต่างๆ ของรัฐบาลเข้ากระเป๋าดตัวเอง เมื่อเศรษฐกิจส่อแววจะเสียหายจากการจับกุมกรณีหนึ่ง กระทั่งภาคธุรกิจเอกชนก็ออกมาโจมตีเปรม

ที่อับอายขายหน้ามากที่สุดคือเรื่องอื้อฉาวที่เกี่ยวข้องกับวังและรัฐบาลเปรมเอง ก๊วนข้าราชการระดับสูงและพระชั้นผู้ใหญ่ถูกเปิดโปงว่าขายเครื่องราชฯ เรื่องนี้ตั้งแต่มานาน การมอบเครื่องราชฯ เป็นกิจกรรมสำคัญมาอย่างยาวนานในการสร้างชนชั้นสูงแวดล่อมวังและสายวัฒนธรรมวังในแวดวงราชการและธุรกิจ และมันยังเป็นช่องทางหารายได้สำหรับงานการกุศลของวังด้วย เนื่องด้วยอุปสงค์ในการบริจาคและเครื่องราชฯ มีเพิ่มมากขึ้น วังจึงผ่อนถ่ายการจัดการในเรื่องนี้แก่รัฐบาลและคณะสงฆ์ วัด องค์การการกุศลและหน่วยงานราชการต่างๆ จะทำหน้าที่รายงานการบริจาคและรายชื่อผู้สมควรรได้รับเครื่องราชฯ แก่กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะทำหน้าที่ตรวจสอบรายชื่อและส่งต่อไปยังสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักนายกฯ สามารถเพิ่มเติมรายชื่อได้ และบัญชีรายชื่อสุดท้ายจะถูกส่งไปยังวังและปกคิตก็จะได้รับการยอมรับโดยปราศจากคำถามใดๆ

โดยที่การมอบเครื่องราชฯ ไม่ได้มีแต่ข้อพิจารณาทางด้านสังคม หากแต่มีด้านเศรษฐกิจด้วย ช่วงต้นทศวรรษ 2523 กระบวนการพิจารณาเรื่องนี้จึงมีความฉ้อฉล คนสามารถซื้อให้ตัวเองอยู่ในรายชื่อสุดท้ายได้ด้วยการติดสินบนพระและข้าราชการและปลอมแปลงรายงานการบริจาค เรื่องนี้มาแดงเอาในเดือนธันวาคม 2530 เมื่อข้าราชการอาวุโสรายหนึ่งในสำนักเลขาธิการนายกฯ ของเปรมฆ่าตัวตาย เขามีหน้าที่รับผิดชอบดูแลประทับของวังกับลายเซ็นของนายกฯ และใช้ช่องทางนี้ช่วยให้คนได้รับเครื่องราชฯ การสืบสวนต่อมาพบว่ามีแก๊งค์เครื่องราชฯ อยู่อย่างน้อยสองกลุ่ม ซึ่งพัวพันเจ้าหน้าที่ในสำนักเลขาฯ ของเปรมและพระดังรูปหนึ่งของวัดเทพศิรินทร์ อันเป็นวัดหลวงที่อยู่ในแถวหน้าสุด⁴⁶ ตำรวจประมาณการว่าเกือบครึ่งหนึ่งของรายชื่อผู้จะได้รับเครื่องราชฯ ในปีนั้น

⁴⁶ ในการสืบสวนและการพิจารณาคดีที่ดำเนินมาจนถึงปี 2537 (อันเป็นหลักฐานว่าวังก็ไม่ได้มั่งมันจะดำเนินคดีนี้) จำเลยส่วนใหญ่พ้นผิดไปเนื่องจากขาดหลักฐาน แต่มีจำนวนหนึ่งที่ถูกตัดสินจำคุกจนถึงสิบปี เนื่องจากสร้างความเสียหายแก่สถาบันกษัตริย์

เป็นของปลอม โดยแอบอ้างเงินบริจาคมากกว่า 55 ล้านดอลลาร์⁴⁷ งานนี้เผยให้เห็นว่าการมอบเครื่องราชฯ กับวงวิชาการทำบุญอันอัศจรรย์ของวังนั้นตกต่ำเสื่อมถอยเพียงใด และยังเผยให้เห็นว่าเปรมผู้เป็นนายฯ พระราชทานไม่ได้เดือดเนื้อร้อนใจเลยกับการคอร์รัปชัน

บารมีเปรมถดถอยลงไปทุกที หลังจากผู้ประท้วงเขื่อนน้ำโจนบีบให้รัฐบาลต้องยอมยกเลิกโครงการเป็นผลสำเร็จ ข้อพิพาทเรื่องพรมแดนกับลาวที่คุกรุ่นก็ระเบิดเป็นการสู้รบ และทั้งที่ได้เปรียบในเชิงอาวุธยุทธโศปกรณ์ไทยฝ่าย ชาวลีได้รับก้อนอิฐไปเต็มๆ และยังเผื่อแผ่ไปถึงลูกพี่เปรมด้วย ก่อนที่จะยับเยินในสภา เปรมชิงยุบสภาและกำหนดวันเลือกตั้งเป็น 24 กรกฎาคม อย่างน้อยก็ทำให้เขายังได้เป็นประธานในงานเฉลิมฉลองการทำสถิตินั่งบัลลังก์นานที่สุดของภูมิพลในวันที่ 2 กรกฎาคม

ด้วยความมั่นใจเต็มเปี่ยมในการสนับสนุนจากวังและกองทัพ เปรมแสดงเจตนาชัดเจนที่จะเป็นนายฯ ต่อไป โดยไม่ลงเลือกตั้ง แต่คราวนี้ ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างภูมิพล-เปรม-กองทัพกลายมาเป็นประเด็นหลักในการหาเสียง ในระหว่างการรณรงค์หาเสียง เปรมผูกการกลับมาเป็นนายฯ ของเขากับงานเฉลิมฉลองการนั่งบัลลังก์นานของภูมิพล แทนที่จะลงเลือกตั้ง เขากลับที่ทักว่าการเฉลิมฉลอง(โดยผูกตัวเขากับบารมีของวัง)เป็นเหตุผลที่เพียงพอแล้ว แต่ในเดือนมิถุนายน นักวิชาการชั้นนำ 99 คนลงชื่อร้องเรียนไปยังภูมิพล กล่าวหาเปรมว่าแอบอ้างวังและใช้กองทัพหนุนเพื่อรักษาอำนาจต่อไป พวกเขาใช้ภาษาอย่างระมัดระวัง อธิบายว่าการกระทำของพวกเขาเป็นไปเพื่อปกป้องเกียรติยศของวัง และพวกเขากลัวว่ากองทัพกำลังทำลายกระบวนการประชาธิปไตย แต่เป้าหมายที่แท้จริงของพวกเขาอยู่ที่การที่วังอนุญาตให้เปรมอ้างการสนับสนุนจากภูมิพล พวกเขาหาญกล้าเรียกร้องให้ภูมิพลหยุดแทรกแซงระบอบประชาธิปไตย⁴⁸

เปรมปิดพวกเขาออกไปชั่วคราวขณะนำการเฉลิมฉลองสถิตินั่งบัลลังก์นาน 42 ปีของภูมิพล ซึ่งนานกว่าใครทั้งในรัตนโกสินทร์ อยุธาหรือสุโขทัย หลังจากพิธีรำลึกกษัตริย์จักรีคนก่อนในมหาราชวังแล้ว เปรมติดตามครอบครัวภูมิพลไปยังอยุธยาเพื่อสักการะกษัตริย์อยุธยาทั้ง 33 คน

ผลการเลือกตั้งออกมาอย่างเฉย ไม่มีพรรคใดได้เสียงขาดลอย เปรมวางตัวเองอยู่ในตำแหน่งประสานพรรคต่างๆ เพื่อนั่งเก้าอี้นายฯ อีกครั้ง แต่การที่เขาปฏิเสธที่จะลงเลือกตั้งกับประเด็นหลักการประชาธิปไตยทั่วไปกลายเป็นประเด็นสำคัญต่อสาธารณะ และความคิดที่นายฯ ต้องมาจากการเลือกตั้งก็จุดติดในหมู่นักการเมืองและผู้

⁴⁷ *Far Eastern Economic Review*, February 4, 1988.

⁴⁸ *Far Eastern Economic Review*, June 16, 1988.

มีสิทธิออกเสียง ผู้ประท้วงราวหนึ่งพันเดินขบวนไปที่หน้าบ้านเปรม ผู้นำพรรคการเมืองและคนอื่นๆ ก็เรียกร้องอย่างเปิดเผยให้นายกฯ มาจากสส.ที่ได้รับการเลือกตั้ง ขณะที่ทั้งประเทศกำลังจ้องรอดูว่าภูมิพลจะเสด็จลงมาอ้อมเปรมอีกหรือไม่ เปรมตัดสินใจถอนตัว ทำให้ภูมิพลไม่ต้องเปลืองตัวในการเลือกระหว่างประชาชนกับผู้นำกองทัพ นายกฯ สัมหลั่นได้แก่ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทยที่ได้ที่นั่งมากที่สุด เขาเป็นอดีตทหารม้า นักการทูต นักธุรกิจที่ลิ้นไหล และลูกชายของจอมพลผิน ชุณหะวัณผู้่อฉาวในยุคทศวรรษ 2493

ทำไมประชาชนจึงไม่เห็นคุณค่าของรัฐบาลทหารพระราชทานของภูมิพล? เมื่อมองย้อนกลับไป คำตอบเห็นได้ชัดเจนอยู่แล้ว เปรมแทบไม่ทำอะไรเลยตลอดแปดปี นอกจากปกป้องเก้าอี้ของตนและบัลลังก์ของภูมิพล รัฐบาลของเขาพิสูจน์แล้วว่าไม่ได้ยิ่งหย่อนกว่ารัฐบาลพลเรือนเลยในเรื่องทุจริต ใช้อำนาจบาตรใหญ่และเข้าขามเย็นขาม ปัญหาสังคมอาจเลวร้ายยิ่งกว่าเดิมเสียด้วยซ้ำ กรุงเทพฯ กำลังเติบโต หลักรๆ แล้วเนื่องมาจากการลงทุนของต่างชาติ แต่ในชนบท ความยากจนยังปรากฏอยู่ทั่วไป ในปี 2531 ครอบครัวไทยมากกว่า 25 เปอร์เซ็นต์มีชีวิตอยู่ได้เส้นความยากจนที่เป็นทางการ แทบไม่มีอะไรกระเตื้องขึ้นจากทศวรรษก่อนหน้า คนรวยรวยขึ้น คนจนจนลง ในปี 2531 คนไทยที่รวยที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์แรกมีรายได้ 56 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ทั้งหมด ขณะที่ 20 เปอร์เซ็นต์ที่จนที่สุดมีส่วนแบ่งรายได้แค่ 5 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่ตัวเลขในปี 2519 คือ 49 เปอร์เซ็นต์กับ 6 เปอร์เซ็นต์⁴⁹

ปัญหาขานานาไรที่คืนยังคงเป็นปัญหาใหญ่ ในปี 2531 ครอบครัวขานานาห้าแสนครอบครัวไม่มีที่ทำกิน คิดเป็นสัดส่วนราวสิบเปอร์เซ็นต์ของครอบครัวขานานาทั้งหมด และอีกห้าแสนครอบครัวที่มีที่ทำกินไม่ถึง 10 ไร่ ส่วนใหญ่แล้วไม่พอเพียง นอกจากนี้ คนไทยหลายล้านคนอยู่อาศัยอย่างฝืดกฏหมายในเขตป่าเสื่อมโทรม ขณะที่เงินเทไปยังกองทัพ บริการสาธารณสุขและการศึกษาก็ตามไม่ทันการเติบโตของจำนวนประชากร ในโรงเรียนประถมและมัธยม อัตราการเลิกเรียนและการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยก็แย่อย่างที่เคยเป็นมา คนไทยมากกว่าหนึ่งในห้าจบไม่เก็นป.สี่ เรียนแค่เพียงให้รู้ว่าต้องเคารพโครงสร้างลำดับชั้นอำนาจเจ้า-ราชการเท่านั้น⁵⁰

ความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมเริ่มเป็นหายนะ พื้นที่ที่ควรเป็นป่าสงวนหลายล้านไร่ถูกตัดขายด้วยอิทธิพลการเมืองและทหาร ขณะที่แหล่งน้ำและอากาศก็เกิดมลภาวะอย่างรุนแรง อาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น การค้า

⁴⁹ ฉลองภพ สุสังการณ, *Income Distribution and Long Term Development: A Summary* (Bangkok: Thailand Development Research Institute, 1989).

⁵⁰ *Policy on Agricultural Land Reform in Thailand* (Bangkok: Thailand Development Research Institute, 1990), 16-18.

ยาเสพติดสร้างรายได้มากกว่าหนึ่งพันล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี และทั้งที่ภาพมือสะอาดของเปรม ความอยู่รอดของตัวเขามีความสำคัญเหนือกว่าการหยุดคอร์ปชันของคนแวดล้อม บรรหารัฐมนตรีคนโปรดของเขาไม่ได้เป็นตัวอย่างเดียว ในการเทคโอเวอร์พรรคกิจสังคม สิทธิ เสวตศิลาเมื่อขวาด้านความมั่นคงของเปรมก็ต้องเป็นพวกกับเจ้าพ่อชั้นนำของประเทศสองคนคือ กำนันเป๊าะกับซัช เตาปูน ซึ่งมีตำแหน่งในพรรคทั้งคู่

ที่โดดเด่นที่สุดคงเป็นการแตกแยกที่ไม่ลดราและการทุจริตในกองทัพภายใต้การดูแลของเปรม แทนที่กองทัพจะเล็กลงและเป็นมืออาชีพมากขึ้น บรรดานายทหารพากันอ้อมหมีพีมันและย่อหย่อนความสามารถในการทหารสมัยใหม่ การเกี่ยวข้อการเมือง ธุรกิจและอาชญากรรมของทหารไม่มีทีท่าจะลดลง พร้อมทั้งความแตกแยกและความหย่อนยานทางวินัยก็เป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพของรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา

โดยรวมแล้ว สังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปมากตั้งแต่ทศวรรษ 2493 กำลังตั้งข้อเรียกร้องที่นักการเมืองพันธุ์เก่าไม่คุ้นเคย การที่ภูมิพลจะมองเรื่องนี้ไม่ออกนั้นเป็นที่เข้าใจได้ บรรดาที่ปรึกษาของเขาในตอนนี้อยู่มีอายุน้อยกว่าและมีประสบการณ์น้อยกว่าส่วนต้องพึ่งพาเขาในการวิเคราะห์ ไม่มีใครกล้าตั้งคำถามหรือแย้งเขา ส่วนใหญ่หมอบกราบแซ่ซร้องความคิดเขา บริวารใกล้ชิดบอกเขาว่าพลังประชาชนใหม่นี้ก็เป็นเหมือนพลท. เป็นภัยคุกคามต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มันฟังดูแท้จริงอย่างมากสำหรับภูมิพลที่ยังคงให้ท้ายกองทัพในการอ้างอำนาจครอบงำเหนือการเมืองต่อไป
